

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ
МИТРОВИЦИ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**ДИГИТАЛИЗАЦИЈА У Е-УПРАВИ У РЕПУБЛИЦИ
СРБИЈИ - СТУДИЈА СЛУЧАЈА НА
УНИВЕРЗИТЕТУ У ПРИШТИНИ СА
ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ
МИТРОВИЦИ**

(мастер рад)

Ментор

доц. др Петар Милић

Студент

Валентина Драшкић
Број индекса: 324/2023

Косовска Митровица, 2025

С А Д Р Ж А Ј

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА.....	4
1.1. Појам е-управе.....	7
1.2. Значај увођења е-управе.....	9
2. РАЗВОЈ Е-УПРАВЕ.....	12
2.1. Е-управа 1.0	14
2.2. Е-управа 2.0	14
2.3. Отворена управа	16
2.4. Модели за оцену развоја е-управе 1.0 и е-управе 2.0.....	17
2.5. Модели за оцену развоја отворене управе.....	19
2.5.1 GODI The Global Open Data Index 2016/2017 - Унапређивање стања отворених података кроз дијалог	19
2.5.2 Open Data Barometer (ODB)	20
2.5.3 OURdata Index	22
2.5.4 ODIN - Open Data Inventory	24
2.5.5 ODMR.....	24
2.5.6 OGDИ.....	26
3. НОРМАТИВНИ ОКВИР У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	28
3.1. Закон о електронској управи.....	32
3.2. Уредба о ближим условима за успостављање електронске управе.....	34
3.3. Уредба о организационим и техничким стандардима за одржавање и унапређење Јединствене информационо-комуникационе мреже електронске управе и повезивање органа на ту мрежу.....	36
3.4. Уредба о начину вођења Метарегистра, начину одобравања, суспендовања и укидања приступа сервисној магистралу органа и начину рада на Порталу еУправа.....	38
3.5. Уредба о ближим условима за израду и одржавање веб презентације органа.....	39
4. ПРОЦЕС ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ	42
5. СТУДИЈА СЛУЧАЈА УПКМ	47
5.1. Правилници у употреби	47
5.1.1 Правилник о начину и динамици достављања података у информациони систем универзитета	49
5.1.2 Правилник о спровођењу платформе за отворену науку на Универзитету у Приштини.....	50

5.1.3 Правилник о коришћењу мултимедијалне платформе за електронско учење.....	52
5.1.4 Правилник о начину евидентирања, заштите и коришћења електронских докумената	54
5.1.5 Правилник о заштити података о личности	56
5.1.6 Правилник о израду и одржавање веб презентације Универзитета и факултета из његовог састава.....	58
5.2. Репозиторијум докторских дисертација	60
5.3. Јединствени информациони систем просвете	61
5.4. Информациони систем универзитета	65
ЗАКЉУЧАК	67
ЛИТЕРАТУРА	69
Изјава о ауторству.....	75

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Однос између дигитализације и е-управе је тесно повезан, јер дигитализација представља основу на којој се е-управа развија и функционише. Док дигитализација представља процес трансформације аналогних података, процеса и услуга у дигитални облик, е-управа је конкретна примена дигитализације у јавној управи са циљем пружања јавних услуга и информација грађанима, привреди и другим институцијама путем информационо-комуникационих технологија (у даљем тексту: ИКТ). Дигитализација у е-управи један је од кључних процеса модернизације јавне управе, који омогућава већу ефикасност, транспарентност и доступност јавних услуга. Употреба ИКТ у јавној управи доприноси унапређењу административних процеса, док грађанима и привреди олакшава приступ услугама, чиме смањује трошкове услуга и административне потешкоће. Развој е-управе не би био могућ без припреме и примене одговарајућег нормативног оквира, као и поштовања одредби прописаних усвојеним нормативним актима.

Дигитализација представља значајан механизам за унапређење животног стандарда и друштвеног квалитета живота. Овај процес служи као покретач иновација, економског раста и повећања конкурентности, пружајући основ за изградњу инклузивног и технолошки напредног друштва. Посебан аспект дигитализације је њена примена у области високог образовања, где омогућава побољшање квалитета наставе, управљања и приступа академским ресурсима.

Систем високог образовања суочава се са задатком да створи окружење које подстиче развој дигитално компетентних појединаца, који ће бити дигитално информисани и писмени да своју креативност развијају на нов начин, пратећи трендове модернизације, дигитализације и глобализације, који је неминован, неизбежни и незаустављив процес у савременом друштву.

ИКТ представљају важан алат у остварењу овог циља, пружајући додатне могућности за учење, како у оквиру формалног образовања, тако и у процесу целоживотног усавршавања. Њихова примена доприноси побољшању процеса стицања и коришћења знања.

Осим тога, дигиталне технологије имају капацитет да промовишу праведност у образовању, омогућавајући приступ квалитетном учењу ученицима који су угрожени сиромаштвом или социјалном изолованашћу.

Кључни предуслови за успешну примену ових технологија су адекватна ИКТ инфраструктура у високошколским институцијама, доступност уређаја, интернет конекција, као и флексибилност простора за коришћење технологије. Ови елементи омогућавају развој иновативних метода наставе и учења.

Дигитализација у образовању један је од стратешких циљеве Владе Републике Србије. Она се имплементира кроз три основне активности:

- Изградњу људских и институционалних капацитета;
- Опремање школа ИКТ инфраструктуром и њихово повезивање на интернет;
- Креирање и успостављање електронских сервиса (ЈИСП, Ес-Дневник, дигитални уџбеници...)¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици (у даљем тексту: Универзитет) представља пример установе која је имплементирала одређене дигиталне сервисе са циљем побољшања административних и академских процеса. Преглед дигиталних услуга које се користе на Универзитету и анализа њихове ефикасности пружају увид у то како дигитализација може унапредити рад институције, побољшати транспарентност и олакшати приступ подацима студентима и запосленима. Приказом дигиталних сервиса који се користе на Универзитету, као што су: Репозиторијум докторских дисертација, Јединствени систем просвете (у даљем тексту: ЈИСП) и Информациони систем универзитета, као и анализом релевантних правилника, биће дат детаљан преглед кључних аспеката и бенефита које дигитализација е-управе доноси Универзитету.

Правни и нормативни оквир игра важну улогу у остваривању ефикасне примене дигитализације у е-управи. Анализа постојећих закона и законских прописа омогућава увид у регулисање употреба дигиталних технологија и заштити осетљивих података. Овај аспект је посебно значајан за Универзитет, јер обухвата питања као што су заштита личних података, управљање административним процесима и акредитација наставних програма. Разматрање утицаја дигитализације на ефикасност, транспарентност и брзину процеса на Универзитету пружа увиде у њен значај за развој високог образовања у Србији. Истовремено, истицањем добрих пракси и потенцијалних унапређења, дигитализација постаје важан инструмент за побољшање рада и пружање услуга на Универзитету.

¹ Дигитализација у просвети, Министарство просвете, <https://prosveta.gov.rs/prosveta/digitalizacija-u-prosveti-i-nauci/>, 17. октобар 2024

Дигитализација система образовања једна је од кључних реформских мера чији је циљ осавременивање система образовања и васпитања кроз увођење дигиталних технологија, чијом одговорном употребом треба да буде обезбеђен већи ниво остварености исхода учења, подизање квалитета дигиталних компетенција младих, те омогућавање њихове конкурентности на тржишту рада. Дигитализација система образовања утемељена је у два стуба. Први је да се дигиталне технологије уводе у наставне процесе и програме, а друга је да Министарство просвете ради на увођењу и развоју Јединственог информационог система просвете (ЈИСП) који ће представљати један од најважнијих оријентира за будуће дефинисање образовних политика.²

Резултати истраживања до којих смо дошли биће изложени у овом раду, који је подељен у више систематских целина:

- У првом делу рада дат је појам е–управе, указано је на кратак историјат увођења е – управе у Републици Србији и значај увођења е-управе,
- други део описује развоје е-управе, уз опис модела развоја е-управе 1.0, е-управе 2.0, отворену управу, моделе за оцену развоја е-управе 1.0 и е-управе 2.0 и моделе за оцену развоја отворене управе.
- у трећем делу детаљно је описан нормативни оквир у Републици Србији,
- предмет четвртог дела рада је процес дигитализације,
- у петом делу, акценат истраживања стављен је на студију случаја, односно, анализу примењене дигитализације и њен утицај на унапређење квалитета, транспарентности и ефикасност наставног процеса на Универзитету кроз преглед дигиталних сервиса и анализу нормативног оквира.

У Закључним разматрањима, сумарно су приказани кључни резултати истраживања и основни закључци до којих је аутор дошао приликом истраживања, којима се потврђује основна хипотеза рада: „Дигитализација и примена ИКТ у јавној управи унапређује ефикасност администрације, доступност информација, транспарентност поступања и података, као и уштеду времена и ресурса”, као и посебне хипотезе које произлазе из основно постављене хипотезе.

² Ibid.

1.1. Појам е-управе

Појам „јавна управа“ користи се као свеобухватни термин за све управне органе у оквиру једне државе. Јавна управа може се дефинисати као систем институционално организованих органа и организација државе, који укључује не само оне који су непосредно део државне структуре, већ и субјекте који, иако формално не припадају државним институцијама, врше јавна овлашћења која су им поверена у складу са законом. Овај концепт подразумева интеграцију различитих управних јединица ради спровођења јавних функција и обезбеђивања делотворног управљања у складу са принципима законитости, транспарентности и одговорности. „У теоријском смислу, појам јавна управа шири је од појма државне управе јер означава све вршиоце управне делатности, како у оквиру државне организационе структуре (управне органе и друге државне органе који су овлашћени за вршење управних активности), тако и изван ње (недржавне субјекте са јавним овлашћењима), а не само државне органе управе као вршиоце управних активности“.³

Јавна управа је део јавног сектора од чије способности зависи уређеност друштва и степен његове развијености, као и ефикасност целокупног јавног сектора.⁴ Јавна управа представља инструмент за примену правних норми у свакодневном животу, те због своје суштинске природе има најнепосреднији контакт са грађанима у односу на остале гране власти. Управо та блискост са грађанима чини је најосетљивијом на друштвене промене и иновације, што се посебно огледа у њеном односу према развоју и примени ИКТ, као и у процесима дигитализације.

Са процесом модернизације друштва, јавна управа се неминовно трансформише, укључујући увођење ИКТ, реорганизацију служби и органа, те адаптацију својих функција ради ефикаснијег и приступачнијег деловања. Овај модернизовани облик јавне управе, који се ослања на савремене технологије ради побољшања квалитета и брзине пружања услуга грађанима, дефинише се као **електронска управа** (у даљем тексту: **е-управа**).

Е-управа представља процес дигитализације у оквиру јавне управе, који подразумева примену ИКТ у сврху пружања јавних услуга путем интернета или других електронских платформи. Њен основни циљ јесте модернизација и поједностављење рада јавне управе, чиме се грађанима и привредним субјектима омогућава бржи, једноставнији и транспарентнији

³ С. Лилић, *Управно право и управно процесно право*, Београд, 2013, 69.

⁴ Ј. Дробњак, „Јавна управа као основни чинилац друштвеног развоја”, *Администрација и јавне политике*, 2 (2), 103-132. ISSN 2406-2529, 105

приступ јавним услугама. Овај облик управе тежи повећању ефикасности, смањењу административних баријера и унапређењу односа између државе и корисника јавних услуга. Према Уједињеним нацијама, е-управа дефинише се као „коришћење информационо-комуникационих технологија у јавној управи, како би се унапредили радни процеси и пословање, као и пружање информација и услуга грађанима, пословним субјектима и другим органима јавне управе”.⁵

У Стратегији развоја електронске управе у Републици Србији за период 2015–2018. године дефиницијом појма е-управе бави се други став увода:

„Постоје различите дефиниције електронске управе. Једна од најчешће коришћених је да је електронска управа коришћење информационо-комуникационих технологија (ИКТ) које пружају могућности грађанима и привреди да комуницирају и пословно сарађују са јавном управом, користећи електронске медије (интернет, мобилни телефон, паметне картице, киоске итд.).”⁶

Дефиниција из Стратегије се усредсређује на електронско пружање услуга јавне управе. Стратегија није изричито изабрала ову дефиницију, него је само навела као најшире коришћену.

Сам појам е-управе у правном систему је уведен кроз Закон о електронској управи где се у члану 1. став 1. наводи:

„Овим законом уређују се обављање послова управе државних органа и организација, органа и организација покрајинске аутономије, органа и организација јединица локалне самоуправе, установа, јавних предузећа, посебних органа преко којих се остварује регулаторна функција и правних и физичких лица којима су поверена јавна овлашћења (у даљем тексту: орган) употребом информационо-комуникационих технологија, односно услови за успостављање, одржавање и коришћење интероперабилних информационо-комуникационих технологија органа (у даљем тексту: електронска управа).”⁷

Наведена дефиниција истиче стратешку улогу ИКТ у обављању послова јавне управе, указујући на њихов значај за ефикасно, транспарентно и приступачно функционисање државних, покрајинских и локалних органа, као и других субјеката којима су поверена јавна овлашћења. Увођењем ИКТ решења и интероперабилних система, закон поставља темеље за модернизацију јавне управе, унапређење административних процеса и остварење боље комуникације између грађана, привреде и јавних органа. Оваква регулаторна перспектива

⁵ UN E-Government knowledgebase, <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Overview>, 10. април 2024.

⁶ Стратегија развоја електронске управе у Републици Србији за период 2015–2018. године и Акциони план за спровођење Стратегије за период 2015–2016. године, „Службени гласник РС”, бр. 107/2015.

⁷ Закон о електронској управи, „Сл. гласник РС”, бр. 27/2018.

пружа правни оквир за дигиталну трансформацију јавне управе, истовремено осигуравајући да употреба технологије буде усмерена ка пружању доступнијих и квалитетнијих услуга, чиме се доприноси свеукупном развоју друштва и државе.

1.2. Значај увођења е-управе

Е-управа представља интеграцију информационих технологија и електронских комуникација у циљу обављања јавних послова, спровођења административних процедура и пружања услуга које извршавају влада и јавне институције. Њена примарна функција је да омогући ефикаснију, бржу и приступачнију комуникацију између грађана, привреде и државних органа, уз истовремено унапређење квалитета и ефективности услуга јавног сектора.

Кључни циљеви електронске управе укључују следеће:

Побољшање приступа јавним услугама - Е-управа обезбеђује грађанима и привредним субјектима могућност приступа јавним услугама у било које време и са било које локације, коришћењем интернета или других електронских платформи. Оваква дигитална доступност услуга значајно доприноси повећању приступачности и једнакости у остваривању права грађана.

Убрзање административних процедура - Примена електронских система и апликација, уместо традиционалних папирних облика и ручних процеса, доприноси бржој обради захтева и оптимизацији административних процедура. Ово омогућава не само смањење бирократије, већ и унапређење ефикасности у раду јавних институција, чиме се умањују временски и финансијски трошкови.

Повећање ефикасности, квалитета услуга и транспарентности у јавном сектору кроз електронску управу - Е-управа представља кључни алат за повећање ефикасности и смањење трошкова у јавном сектору. Увођење електронских система и процедура омогућава смањење бирократских препрека, рационализацију употребе ресурса, смањење потрошње папира и олакшање управљања информацијама. Ове мере директно доприносе ефикаснијем коришћењу људских, материјалних и финансијских ресурса.

Истовремено, е-управа значајно унапређује квалитет услуга које јавна администрација пружа грађанима и привредним субјектима. Персонализовани приступ, могућност брзог одговора на захтеве и транспарентно праћење статуса поднетих захтева позитивно утичу на

задовољство корисника. Оваква модернизација услуга подразумева и бољу доступност јавних услуга, што омогућава брже и лакше решавање свакодневних административних потреба.

Додатно, е-управа промовише транспарентност и одговорност у раду државних органа и институција. Јавна доступност информација, коју омогућавају дигиталне платформе, повећава поверење грађана у рад јавне управе, чиме се оснажује одговорност државних органа према грађанима и привреди.

Све наведене предности е-управе омогућавају грађанима да бројне административне послове, попут подношења захтева за издавање личних докумената, регистрације деце, подношења пореских пријава или уписа у образовне установе, обављају електронски, без потребе за физичким присуством у институцијама. Ово не само да убрзава и поједностављује административне процесе већ и пружа основ за стварање ефикасније, транспарентније и модерније јавне управе.

Увођењем оваквих решења е-управа представља темељ дигитализације јавне управе, чинећи је прилагођенијом потребама савременог друштва и доприносећи остваривању принципа транспарентности, одговорности и ефикасности у јавном сектору. *„Уопштено узев, сви субјекти који се могу наћи у позицији странке у управном поступку могу бити и корисници електронске управе. Међутим, у улози корисника услуга електронске управе могу се јавити и други субјекти који не морају нужно да буду странка у управном поступку, али улазе у одређени однос са органима управе.”*⁸

Учешће грађана у електронској управи не само да омогућава демократско изражавање ставова и интереса, већ и доприноси већој отворености, транспарентности и одговорности у раду владе и јавних институција. Грађани постају активни учесници у јавном животу и утичу на одлуке које се тичу њихових интереса. Они могу остварити путем покретања онлајн петиција и прикупљање потписа за подршку својим иницијативама или захтевима; изношењем ставова и предлога о одређеним законима, стратегијама или пројектима путем онлајн платформи; електронског гласања за одређене изборе или референдуме; пријаву проблема путем онлајн образаца и слично.

Како наводи Влада Републике Србије *„Електронска управа представља примену информационо комуникационих технологија (ИКТ) у раду јавне управе како би се омогућило грађанима и привреди да комуницирају и сарађују с државним институцијама користећи електронске медије као што су интернет, мобилни телефони, паметне картице, киосци и*

⁸ З. Јовановић, „Корисници услуга електронске управе у ери дигитализације”, *Садашњост и будућност услужног права*, Универзитет у Крагујевцу, 2022, 687-700.

друге сличне технологије. Влада Републике Србије наглашава важност е-управе јер ова модернизација омогућава ефикасније пружање услуга, поједностављење административних процедура и бржи приступ информацијама. Грађани и привреда такође имају лакши приступ информацијама и могу поднети захтеве или обавити различите пословне трансакције путем интернета или мобилних апликација, што доводи до уштеде време на и смањења потребе за физичким одласцима на шалтере државних институција".⁹

⁹ М. Тороглановић, *Електронска јавна управа*, Мастер рад, Универзитет у Нишу, 2023, 11

2. РАЗВОЈ Е-УПРАВЕ

Доношење Дигиталне агенде 2006. године, коју су чиниле Стратегија развоја електронских комуникација у Републици Србији од 2010. до 2020. године и Стратегија развоја информационог друштва до 2020. године, које су касније допуњаване новим стратегијама, означило је почетак планског и стратешког ангажовања, односно бављења процесом е-управе. Основни правци развоја дигиталних комуникација и ИКТ у Републици Србији, по угледу на земље Европске уније постављени су доношењем ове агенде. Доношењем Стратегије развоја електронске управе од 2009. до 2013. комплетиран је стратешки оквир за развој е-управе. Од званичног увођења интернета у Србији 1998. године, а посебно од почетка 2001. године, када је започео процес европских интеграција, запослени у јавној управи и државним органима свакодневно користе интернет у обављању својих послова. Развој е-управе у Републици Србији представља тему која је већ дуго присутна у литератури и стручним дискусијама, а први значајни пројекти и иницијативе у овом правцу започети су у раним 2000-тим годинама. Ти пројекти били су усмерени на увођење ИКТ технологија у рад владиних институција, чиме је отпочео процес дигитализације јавне управе. Од тада, е-управа у Србији пролази кроз различите фазе развоја. То укључује усвајање релевантних законских оквира, развој и модернизацију информатичке инфраструктуре, као и континуирано унапређење електронских услуга намењених грађанима и привреди. Овај процес подразумева стално усавршавање система и процедура, како би се обезбедила већа ефикасност и доступност јавних услуга.

Влада Републике Србије последњих година активно развија е-управу као један од својих приоритета. Како су законски прописи основни предуслов за развој е-управе, усвајањем релевантних прописа створен је правни основ за њен развој. Може се рећи да су почеци развоја е-управе успостављање Европског регулаторног оквира електронских комуникација, којим је свеобухватно регулисан сектор електронских комуникација у Европској унији. Директива је усвојена 2002. године, а од 2003. у обавезној је примени у земљама чланицама ЕУ. Стога, на путу европских интеграција, Република Србија је била обавезна да усклади национално законодавство са релевантним правним тековинама ЕУ.

Две кључне стратегије биле су усмерене само на развој е-управе: Стратегија развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2009. до 2013. године и Стратегија развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2015-2018. године. Област електронске

управе је део реформе јавне управе, што је истакнуто и у Стратегији реформе јавне управе из 2014. године. У овом документу посебни део посвећен је еУправи њеним циљевима, значају, подацима (прикупљању и размени), као и изазовима (развој и нужности координације и сарадње између органа државне управе; правној регулативи; управним поступцима и процесима и њиховој дигитализацији и аутоматизацији; подизању компетенција са повећањем нивоа знања и примени стандарда информатичке писмености; као и информационој безбедности). Значај који се придаје еУправи произлази и из обавезе Владе да координира деловање и спровођење њеног планирања и имплементације.¹⁰

Од 2010. године у функцији је централна тачка приступа услугама електронске управе - национални Портал еУправа.

Велики помак у померању фокуса са управе као регулатора на управи која је сервис оријентисан на грађане је управо омогућено дигитализацијом и развојем електронске управе. Поменуто се може најбоље уочити кроз измењене веб-портале Владе и органа државне управе, отворене центре за контакт G2G и G2C и размену података без размене докумената (информациони систем за размену података).

Успостављање Државног дата центра у Крагујевцу, који је означен као пројекат од значаја и отворен за државну управу, привредне и друге субјекте, допринело је бржем развоју е-управе. У Центру је смештена ИКТ инфраструктура Републике Србије, која омогућава дељење података преко мреже. Оснивањем Канцеларије за информационе технологије и електронску управу спроведена је институционализација, чија је сврха побољшање електронске управе.

Као одговор на Ковид кризу основани су централни национални портал www.covid19.rs и портал www.covid19.data.gov.rs, као и бројне иницијативе и дигиталне услуге које су помогле да се тај изазов и проблем најефикасније одговори. Ту треба посебно издвојити интернет платформу за онлајн учење: <https://mojaskola.rtsplaneta.rs> и коришћење отворених података, као једног од резултата досадашњег процеса реформе јавне управе. Сервиси који су ефикасни и лако доступни показали су своју вредност и значај у доба пандемије Ковида.

Три институције задужене су за развој електронске управе у Р. Србији: Канцеларија за информационе технологије и еУправу, Министарство државне управе и локалне самоуправе и Министарство трговине, туризма и телекомуникација. Свако из своје надлежности, и остали

¹⁰ Отворена Влада, „Анализа ефеката прописа закон о електронској управи”, 2018, 1, <https://otvorenavlada.rs/analiza-lat-doc/> 20. септембар 2024.

органи, заједно раде на увођењу нових услуга и реорганизацији портала еУправа како би био приступачнији и доступнији свим грађанима.

2.1. Е-управа 1.0

Е-управа 1.0 представља прву фазу дигитализације државних услуга кроз примену веб и ИКТ технологија. Овај концепт има за циљ да модернизује рад државне управе и побољша ефикасност, постепено трансформишући управу ка савременијем начину функционисања. Модели који описују е-управу 1.0 истичу линеарни развој, од основног присуства на интернету до напреднијих облика интеракције и интеграције са грађанима и привредом.

Прва фаза, информисање, подразумева да државни органи имају веб сајтове на којима су доступни подаци од интереса за јавност, омогућавајући једносмерно пружање информација. Након тога, у фази интеракције, јавља се почетна комуникација између управе и корисника путем контакт форми или онлајн образаца, мада она не омогућава потпуну обраду захтева преко интернета.

Следећа је фаза трансакције, у којој је могуће комплетно обављање одређених услуга, као што је подношење захтева за личне документе, без потребе за одласком на шалтере. Овде долази до двосмерне комуникације између грађана и управе.

Последња фаза, трансформација, подразумева умрежавање и интеграцију различитих државних служби ради лакше размене података и унапређења квалитета услуга. Ова фаза омогућава корисницима приступ државним услугама преко једне централизоване тачке, што значајно поједностављује процес.

2.2. Е-управа 2.0

Е-управа 2.0 представља напредан модел електронске управе који користи савремене Веб 2.0 технологије, омогућавајући двосмерну комуникацију између државне управе и грађана. Овај концепт трансформише традиционални приступ пружању услуга и комуникацији у јавном сектору, омогућавајући грађанима да постану активни учесници у процесима доношења одлука и развоју јавних услуга. У литератури се помињу и дефинишу три фазе које су заједничке са све моделе ове е-управе:

- Колаборација

- Партиципација
- Транспарентност

Колаборација у оквиру е-управе 2.0 односи се на укључивање свих заинтересованих страна у процес развоја и побољшања јавних услуга, укључујући грађане, привредне субјекте и органе државне управе. Веб 2.0 технологије, као што су друштвене мреже и платформе за сарадњу попут вики-ја и блогова, пружају простор за размену идеја и решавање проблема са којима се грађани суочавају. Примери популарних алата који се користе за колаборацију су Facebook, Twitter и Wiki, који омогућавају директну комуникацију са управом.

Колаборација је подељена на интерну и екстерну. Интерна колаборација подразумева сарадњу унутар државних органа, како би се повећала ефикасност и продуктивност, док екстерна колаборација подразумева сарадњу управе са грађанима и привредом. Примена Веб 2.0 технологија у овим процесима омогућава да се побољша квалитет услуга и подстакне иновативност.

Партиципација у е-управи 2.0 односи се на активно учешће грађана у процесима доношења одлука и креирању јавних политика. Овај процес је омогућен Веб 2.0 алатима, који олакшавају интеракцију између грађана и државних органа. Алати као што су друштвене мреже и системи за ћаскање, омогућавају лако учешће у дискусијама о важним друштвеним темама. Партиципација омогућава грађанима да допринесу у обликовању законодавства и јавних услуга, што је резултирало већом транспарентношћу и демократичношћу. Примери успешне партиципације укључују портал commentonthis.com у Великој Британији, који омогућава грађанима да коментаришу законске предлоге, и платформу www.patientopinion.org.uk, која омогућава размену мишљења о здравственим услугама.

Транспарентност је кључни елемент е-управе 2.0. Она подразумева отворено управљање и доступност информација о раду државних органа, што повећава поверење грађана у државне институције. Веб 2.0 технологије омогућавају лак приступ информацијама о јавним трошењима, законодавним процесима и раду политичара. Примери успешне примене транспарентности укључују мађарски портал anti-lop.hu, који грађанима омогућава праћење потрошње јавног новца, и портал USAspending.gov, који омогућава увид у потрошњу новца пореских обвезника у Сједињеним Америчким Државама. Ови портали омогућавају грађанима да прате како државна управа управља јавним новцем, чиме се јача одговорност и транспарентност.

Е-управа 2.0 се темељи на употреби Веб 2.0 технологија које су омогућиле нови начин комуникације и сарадње између државне управе и грађана. Ове технологије укључују

друштвене мреже, блогове, викије и друге алате који омогућавају лако креирање, измену и дељење информација. За разлику од е-управе 1.0, која је била заснована на једносмерној комуникацији, е-управа 2.0 се заснива на интерактивном приступу који укључује учешће грађана у свим фазама процеса доношења одлука. Е-управа 2.0 такође има значајну улогу у области међуагенцијске сарадње и политичке партиципације. Путем Веб 2.0 алата, државне институције могу ефикасније сарађивати и делити информације, што доводи до боље координације и бржег доношења одлука. На пример, платформа *Intellipedia*, заснована на вики алатима, омогућава сарадњу између различитих обавештајних агенција у Сједињеним Државама.

Укључивањем грађана у процесе управљања путем Веб 2.0 алата, државна управа постаје транспарентнија, отворенија и ефикаснија. Е-управа 2.0 представља виртуелно место где грађани, привреда и државни органи могу сарађивати у креирању бољег и одговорнијег друштва.

2.3. Отворена управа

Развој е-управе кључан је за модернизацију јавне управе, побољшање квалитета услуга и повећање учешћа грађана у процесима доношења одлука. Отворена управа је концепт који подразумева транспарентност, одговорност и учешће грађана у управљању, администрацији и процесу доношења одлука. Она омогућава јавни приступ информацијама о раду државних институција, укључујући одлуке, политике, финансијске податке и друге релевантне информације. Ово укључује механизме као што су редовни извештаји, ревизије и јавне расправе како би се осигурала одговорност према грађанима. Основни циљеви отворене управе су јачање поверење грађана у институције, побољшање ефикасности и одговорности управе, као и бољи приступ информацијама и подацима. Отворена управа подстиче објављивање података и информација на начин који је лако доступан и разумљив грађанима, чиме се омогућава већа транспарентност и учешће јавности у доношењу одлука.

Отворена управа и Партнерство за отворену управу представљају међународну иницијативу која има за циљ да подстакне веће учешће и ангажовање влада широм света у циљу унапређења интегритета, транспарентности, одговорности и ефикасности јавних власти. Основни принципи ове иницијативе укључују изградњу поверења јавности, ближу сарадњу са организацијама цивилног друштва, јачање учешћа грађана у процесима доношења одлука, борбу против корупције и промоцију приступа информацијама, све у циљу остваривања бољег

и одговорнијег функционисања јавне управе. Иницијатива је покренута 20. септембра 2011. године када је осам влада усвојило Декларацију о партнерству за отворену управу. До данас, 79 земаља и 20 локалних заједница учествује у овој иницијативи. Србија се придружила иницијативи 2012. године и активно учествује у њеном спровођењу.

Као део ове иницијативе, и учесница, Србија подржава вредности садржане у Декларацији Партнерства, које се, такође, поклапају са циљевима реформе јавне управе у земљи. Ови циљеви укључују пружање квалитетних услуга грађанима и привредним субјектима, као и допринос економској стабилности и повећању животног стандарда.

Србија је до сада израдила три акциона плана¹¹ у оквиру ове иницијативе, што је допринело бољем разумевању и ангажовању државних институција, као и унапређењу сарадње са цивилним друштвом, што је један од кључних принципа отворене управе.

Оцена електронске управе је кључна за развој и унапређење како саме електронске управе, тако и отворене управе. Омогућава мерење ефикасности услуга које државне институције пружају путем интернета, укључујући брзину обраде захтева, корисничко искуство и доступност информација. Ова оцена помаже у идентификовању области које захтевају побољшање транспарентности, омогућавајући грађанима бољи увид у рад владе и учешће у доношењу одлука. Редовним оцењивањем, државне институције могу бити одговорније према корисницима, праћењем перформанси и имплементацијом побољшања. Повратне информације о корисничком искуству су кључне за побољшање интерфејса, функционалности и доступности услуга. Оцена електронске управе подстиче иновације и развој нових технологија, што укључује нове платформе и системе за ефикасније управљање. Подаци из оцена помажу у стратешком развоју и планирању државних институција, приоритизацији ресурса и идентификовању критичних области за побољшање.

2.4. Модели за оцену развоја е-управе 1.0 и е-управе 2.0

У најраније покушаји праћења прогреса е-управе спадају: Модел за оцену степена развоја Европске Комисије, познат још и као EUeGovBe (engl. European Union eGovernment

¹¹Министарство државне управе и локалне самоуправе, Партнерство за отворену управу, <https://mduls.gov.rs/reforma-javne-uprave/unapredjenje-transparentnosti-uprave/partnerstvo-za-otvorenu-upravu/>, 15. октобар 2024.

Benchmark), модел за оцену степена развоја Уједињених нација (engl. eGovernment survey) и модел за оцену степена развоја компаније West (engl. Global eGovernment report).

EueGovBe, који је започео 2001. године, спроводи евалуацију у складу са методологијом коју је дефинисала Европска Комисија, и окренут је према двадесет области деловања државних органа и јавних установа према грађанима (физичким лицима) и према правним лицима, а која своје корене вуку из Акционог плана еЕвропа 2002. Закључак о степену развијености е-управе доноси се на основу развијености ових области. Наставак Акционог плана из 2002. године представља Акциони план из 2005. године, који наглашава употребу интернет технологија за стварање онлајн услуга за физичка и правна лица.

Закључно са седмим мерењем прогреса е-управе у ЕУ27+ користила су се четири индикатора, поименично: степена софистицираности, потпуне онлајн доступности, оријентисаности ка кориснику и националног портала. У мерењу које је уследило 2009. године дошло је до промена, фокус са сервиса пребачен је на употребу сервиса, тада су избачена два индикатора: национални портал и оријентисаност ка кориснику; убачена су два нова: еНабавке (engl. eProcurement) и корисничко искуство у раду са сервисима.

У земљама чланицама ЕУ27+ из 2010. године десиле су се промене у мерењу напретка развоја, тада су уведена два нова индикатора, а вршила се и додатна анализа на субнационалном нивоу, где су анализирани сервиси који постоје на нивоу општина у једној држави, као и анализа услуге еПошиљке, еФактура и еПлаћање у оквиру услуге еНабавке. Такође, увео се и индикатор зрелост догађаја који утврђује да ли два кључна концепта из стварног живота функционишу (покретање бизниса, губитак и налажење посла). Индикатор којим се мери доступност и коришћење кључних фактора у е-управи (еПлаћање, еИдентитет, еДокументи, еДостава, аутентичност извора података, отворене спецификације, Single Sign On и правила за архитектуру сервиса) последња је новина и она је у складу са Акционим планом из 2010. године.

Модел за оцену степена развоја Уједињених Нација из 2003. је добијао на значају као глобална ауторитативна мера о електронском и мобилном пружању услуга и он се ослања на три димензије:

- доступност онлајн услуга,
- развој телекомуникационе инфраструктуре и
- људски потенцијал.

По утврђеној методологији сваке друге године спроводи се анкета и објављује детаљан извештај о резултатима истраживања. Овај извештај је вероватно једини глобални документ о

развоју е-управе јер обухвата све земље чланице Уједињених нација. Он представља важан алат за доносиоце одлука, омогућавајући им да идентификују ојачане области, као и оне које су и даље слабе, и да сагледају изазове које треба решити.

2.5. Модели за оцену развоја отворене управе

Преглед модела за евалуацију Отворене управе омогућава анализу и процену различитих приступа и пракси у отвореној управи. Овај преглед идентификује најбоље моделе и алате који оцењују транспарентност, учешће грађана и одговорност државних институција. Уз њега, могу се препознати области за побољшање и применити стратегије за ефикасније и транспарентније управљање.

У наредним поглављима приказаћемо неколико индекса:

- The Global Open Data Index 2016/2017 (GODI)
- Open Data Barometer (ODB)
- OURdata Index
- Open Data Inventory (ODIN)
- Open Data Maturity Report (ODMR) и
- Open Government Data Index (OGDI)

2.5.1 *GODI The Global Open Data Index 2016/2017 - Унапређивање стања отворених података кроз дијалог*

Глобални индекс отворених података представља глобални модел за оцену степена развоја за објављивање отворених података владе, који се спроводи годишње и којим управља Мрежа отвореног знања. Он пружа важне повратне информације које владе обично не добијају. Заснован је на доприносима шире јавности које мери отвореност владиних података у складу са Отвореном дефиницијом¹², а води га цивилно друштво.

Методологија коју овај модел за оцену степена развоја користи ревидира се сваких 5 година, како би одговорио променљивим потребама покрета за отворене податке. Последња промена односи се на цео дизајн анкете где су додата експериментална питања за процену

¹² Отворена дефиниција поставља принципе који одређују „отвореност“ у односу на податке и садржај. Она прецизира значење термина „отворен“ у контексту „отворених података“ и „отвореног садржаја“, чиме осигурава квалитет и подстиче компатибилност између различитих збирки отвореног материјала. <https://opendefinition.org/>

доступности и употребљивости података. Дефиниције скупова података су побољшане тако што су анализирани кључни подаци који могу решити проблеме у стварном свету, што је повећало поузданост међуржавног поређења.

GODI модел за оцену степена развоја је оријентисан према тражењу одговора на питање како владе широм света објављују отворене податке. Из овог питања произилазе и друга питања: Који скуп података је најотворенији, а који скуп података је најмање отворен? Које владе још увек морају да унапреде објављивање отворених података? Које владе редовно објављују отворене податке? Који аспекти отворених података су најлакши, а који најтежи за имплементацију?

Методологија коју GODI користи више је од обичног алата за мерење напретка већ представља алат за конверзацију, који може покренути дебату, а то се постиже кроз две фазе¹³:

Фаза дијалога – Подаци се објављују јавно након строге ревизије. Корисници добијају прилику да оспоре резултате индекса у року од 30 дана, у случају да током процене увиде да су неке информације остале непримећене. У том периоду, корисници индекса могу коментарисати процене преко форума *Global Open Data Index*. Када прође период од месец дана, коментари се прегледају и уколико је потребно, подаци у индексу се могу променити.

Коначни резултати - Коначни резултати индекса представљају се 15. јуна. Тада се представља и бела књига GODI, која укључује главна открића и препоруке за унапређење објављивања отворених података.

Основна идеја приликом оваквог начина организовања модела за оцену степена развоја јесте да се обезбеди конверзација, односно дијалог и повратне информације између влада и других заинтересованих страна.

2.5.2 *Open Data Barometer (ODB)*

Open Data Barometer (ODB) има за циљ да открије распрострањеност и утицај иницијатива за отворене податке широм света. Анализира глобалне трендове и пружа компаративне податке о владама и регионима користећи детаљну методологију која комбинује контекстуалне податке, техничке процене и секундарне индикаторе. Произведен је од стране *World Wide Web Foundation* уз подршку *Omidyar Network*.¹⁴

¹³ The Global Open Data Index 2016/2017 - Advancing the State of Open Data Through Dialogue <http://index.okfn.org/about/index.html> 25. јун 2024.

¹⁴ Omidyar Network, <https://omidyar.com/>, 12. јун 2024.

Барометар обухвата 30 влада и рангира их према:

- **Спремности** за иницијативе отворених података.
- **Спровођењу** програма отворених података.
- **Утицају** који отворени подаци имају на привреду, политику и цивилно друштво.

Док је претходно издање мерило преко 100 влада, *Open Data Barometer – Leaders Edition* фокусира се на оне владе које су усвојиле *Повељу о отвореним подацима*¹⁵ или на оне које су, као чланице Г20, потписале *Принципе Г20 о отвореним подацима за борбу против корупције*, који су засновани на *Принципима Повеље*¹⁶. Ових 30 влада би требало — имајући у виду да су дали конкретна обећања — да буду лидери у овој области. Овај Барометар ставља то лидерство на пробу мерењем њиховог напретка и упоређује га са глобалним резултатима из претходних издања.

Извештај има за циљ да пружи сажетак неких од најупечатљивијих налаза. Комплетни подаци и методологија су доступни онлајн и намењени су да подрже даља секундарна истраживања и информишу боље одлуке о напретку политика и пракси отворених података широм света.

The Open Data Barometer – Leaders Edition заснива се на три врсте података:

1. Рецензирани експертски упитник спроведен између децембра 2017. и марта 2018. године, са низом питања о контекстима, политици, имплементацији и утицајима отворених података и детаљним истраживањем скупа података завршеним за 15 врста података у свакој влади. Питања се дотичу доступности података, формата, лицензирања, правремености и карактеристикама да могу бити откривени.
2. Поједностављени упитник за самопроцену владе спроведен између септембра и новембра 2017. године са истим спектром питања о контексту, имплементацији и утицајима, као додатни извор информација.
3. Секундарни подаци одабрани да допуне експертске податке из упитника. Ови подаци се користе у делу Барометра који се односи на спремност, и преузети су од Светског економског форума, Међународне телекомуникационе уније, Уједињених нација - истраживање о електронској управи и Freedom House-a.¹⁷

¹⁵ Open Data Charter, <https://opendatacharter.org/> 24. јун 2024.

¹⁶ ODC Principles, <https://opendatacharter.org/principles/> 24. јун. 2024.

¹⁷ The Open Data Barometer – Leaders Edition, <https://opendatabarometer.org/leadersedition/methodology/> 1. август 2024.

Ово издање Open Data Barometra има за циљ да понови анализу из претходних издања, уз неке мање методолошке ревизије и две главне измене:

Иначе, обим студије је смањен, сада се мери само 30 влада — оне које су се јавно обавезале да усвоје Принципе Међународне повеље о отвореним подацима или еквивалентне Г20 принципе о отвореним подацима за борбу против корупције, и користе се апсолутне вредности на скали од 0-100 за оцене. Међутим, како би омогућили директна историјска поређења, на вебсајту су доступне рекалкулисане апсолутне вредности као и скалиране вредности за сва претходна издања.

2.5.3 OURdata Index

OECD индекс отворених, корисних и поново употребљивих података (OURdata Index) развијен је под вођством радне групе OECD за високе званичнике дигиталне владе (E-Leader). OECD индекс отворених, корисних и поново употребљивих података (OURdata индекс) је део ширег рада OECD-а на дигиталној влади, са многим међусобним повезаностима са ширим приоритетима јавног управљања. Индекс је замишљен као инструмент за подршку креаторима политике у праћењу дизајна и имплементације националних политика отворених података владе. Циљ је подстаћи усклађивање са OECD стандардима и добрим праксама изнетим у OECD препорукама о стратегијама дигиталне владе (2014)¹⁸ и о побољшању приступа и дељења података (2021).¹⁹ Отворени подаци су експлицитно признати у другим инструментима OECD-а, као што су OECD препоруке о јавном интегритету (2017),²⁰ о отвореној влади (2017)²¹ и о управљању инфраструктуром (2020).²²

OECD дефиниција отворених података је *„недискриминаторни аранжмани за приступ и дељење података где су подаци машински читљиви и могу се приступити и делити бесплатно и користити од стране било кога за било коју сврху, уз услове који највише чувају интегритет, порекло, атрибуцију и отвореност“*.²³

¹⁸ OECD Legal Instruments, Recommendation of the Council on Digital Government Strategies, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0406>, 1. август 2024.

¹⁹ OECD Legal Instruments, Recommendation of the Council on Enhancing Access to and Sharing of Data, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0463>, 1. август 2024.

²⁰ OECD Legal Instruments, Recommendation of the Council on Public Integrity, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0435>, 1. август 2024.

²¹ OECD Legal Instruments, Recommendation of the Council on Open Government, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0438>, 1. август 2024.

²² OECD Legal Instruments, Recommendation of the Council on the Governance of Infrastructure, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0460>, 1. август 2024.

²³ OECD Legal Instruments, Recommendation of the Council on Public Procurement, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0411>, 1. август 2024.

OURdata индекс процењује политике за отворене податке владе, односно податке владе који су доступни као отворени подаци. Владини подаци се односе на било које податке које су настали и које држе јавни органи на централном/федералном нивоу власти. Индекс не мери утицај отворених података владе, већ се фокусира на процену напора влада да створе неопходне услове за доступност отворених података и омогуће и подстакну њихову поновну употребу.

Сложени OURdata индекс заснован је на истој општој методологији описаној у претходном раду OECD-а и састоји се од три стуба и девет подстубова.²⁴

Три главна стуба OURdata индекса су:

- Стуб 1: Доступност података: Мери степен у којем су владе усвојиле и имплементирале формалне захтеве за објављивање отворених владиних података и процењује укљученост заинтересованих страна у идентификовање потражње за подацима и доступност података високог вредности као отворених података.
- Стуб 2: Приступачност података: Мери доступност захтева за обезбеђивање отворених података у поново употребљивим форматима, и степен у којем су подаци високог вредности владе обезбеђени у отвореним, правовременим и поново употребљивим форматима, са добрим квалитетом метаподатака, и кроз интерфејсе за програмирање апликација (APIs). Такође процењује укљученост заинтересованих страна на централном порталу отворених података и унапређење квалитета података.
- Стуб 3: Подршка владе за поновну употребу података: Мери степен у којем владе играју проактивну улогу у промоцији поновне употребе отворених владиних података унутар и изван владе. На пример, разматра догађаје и партнерства са цивилним друштвом.

Composite:		OURdata Index	
3 pillars	1. Data availability	2. Data accessibility	3. Government support to data-reuse
	1.1. Content of open by default policy	2.1 Content of the free and open access to data policy	3.1 Data promotion initiatives and partnerships
9 sub-pillars:	1.2. Stakeholder engagement for data release	2.2. Stakeholder engagement for data quality and completeness	3.2. Data literacy programmes in government
	1.3. Implementation (Availability of high-value datasets)	2.3. Implementation (Accessibility of high-value datasets)	3.3 Monitoring impact

Табела 1. Structure of the OURdata Index

²⁴ 2023 OECD Open, Useful and Re-usable data (OURdata) Index Results and Key Findings, <https://www.oecd-ilibrary.org/deliver/a37f51c3-en.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpaper%2Fa37f51c3-en&mimeType=pdf>, 9.

2.5.4 ODIN - Open Data Inventory

Инвентар отворених података (ODIN) процењује покривеност и отвореност званичне статистике како би идентификовао празнине, промовисао политику отворених података, побољшао приступ и подстакao дијалог између националних статистичких канцеларија (NSO) и корисника података.

ODIN 2022/23 обухвата 195 земаља. Веб-страницу садржи резултате из 2022. или претходних година, који се могу и преузети. Приступ²⁵ је једноставан, кликом на земљу за коју се жели видети више информација.

Инвентар отворених података (ODIN) мери колико су потпуни статистички подаци једне земље и да ли њихови подаци задовољавају међународне стандарде отворености. Подаци који се процењују у оквиру ODIN-а морају бити званични подаци земље који су објављени на веб-сајту националне статистичке канцеларије или било ком другом званичном веб-сајту земље који је повезан са веб-сајтом Канцеларије.

Оцене отворености заснивају се на томе да ли се подаци могу преузети у машински читљивим и невластничким форматима, да ли су праћени метаподацима и да ли постоје опције за преузимање као што су масовно преузимање и кориснички избор или API-и, као и да ли имају отворене услове коришћења или лиценцу за податке.

2.5.5 ODMR

Концепт ODM-а у Европи разматра се у оквиру четири димензије:

- политика,
- утицај,
- портал и
- квалитет.

Процена, која је девето годишње издање, првобитно је била фокусирана на државе чланице ЕУ, а током година проширена је па сада укључује неколико земаља ЕФТА и земље кандидате за ЕУ. Током периода од 2015. до 2017. године, методологија процене усмерена је на две димензије: спремност за отворене податке и зрелост портала. Оне одговарају тренутним димензијама политике и портала. Четири димензије у тренутној методологији користе се од 2018. године. Током времена, питања постављена за процену четири димензије прошла су

²⁵ Open Data Inventory (ODIN), <https://odin.opendatawatch.com/>, 25. август .2024.

ревизију како би се прилагодила променама у политици и напретку европских земаља у области ODM-а.

Подаци за процену прикупљају се путем добровољног упитника који се шаље представницима отворених података земаља учесница, у сарадњи са Европском комисијом и Групом стручњака за информације јавног сектора. Већина питања има унапред дефинисану листу опција одговора (нпр. „да“ или „не“) из којих испитаник бира одговарајући одговор. Поред тога, већина питања тражи додатно објашњење изабраног одговора, као што је URL линк ка релевантном материјалу или опис релевантних активности. Након што се попуњени упитници предају, они пролазе три круга валидације. Први круг укључује проверу на високом нивоу да би се идентификовали недостајући одговори. Други и трећи круг валидације укључују две независне ревизије. Ревизори процењују да ли су објашњења која прате одговоре потпуна, односе се на постављено питање и довољно оправдавају изабрану опцију одговора. Након сваког круга валидације, прегледани упитник се дели са националним тимом за отворене податке ради додатног уноса и појашњења. Свака од четири димензије подељена је на индикаторе. Земље добијају оцене на основу листе питања која се односе на сваки индикатор. Оцене за појединачна питања се сабирају како би се добила укупна оцена за индикатор. Затим се оцене индикатора сабирају како би се добиле оцене за димензије. Просечна процентуална оцена све четири димензије, које су детаљније описане у пасусу доле, даје укупну ODM оцену земље.²⁶

Политика отворених података истражује политике и стратегије отворених података које су на снази у земљама, националне моделе управљања за управљање отвореним подацима и мере које се примењују за спровођење тих политика и стратегија. За процену ових елемената, димензија обухвата три индикатора: оквир политике, управљање отвореним подацима и спровођење отворених података.

Утицај отворених података анализира спремност, припремљеност и способност земаља да мере и поновну употребу отворених података и утицај створен кроз ову поновну употребу. За процену ових елемената, димензија обухвата три индикатора: стратешка свест, мерење поновне употребе и створени утицај.

Портал отворених података истражује функционалност националних портала отворених података, меру у којој се потребе и понашање корисника испитују ради побољшања портала, доступност отворених података у различитим доменама и приступ осигурању

²⁶ Open Data Maturity Report – 2023, [odm2023-report.pdf \(europa.eu\)](https://odm2023-report.pdf.europa.eu) 28. август 2024.

одрживости портала. За процену ових елемената, димензија обухвата четири индикатора: карактеристике портала, коришћење портала, обезбеђивање података и одрживост портала.

Квалитет отворених података процењује мере које усвајају управљачи портала за осигурање систематског прикупљања метаподатака, праћење квалитета метаподатака и усклађености са DCAT-AP стандардом метаподатака, као и квалитет примене објављених података на националном порталу. Ова димензија пружа свеобухватну процену како би се осигурало да отворени подаци на националном порталу имају одговарајуће формате и исправне лиценце, да су читљиви за машине, високог квалитета и погодни за повезане податке. За процену ових елемената, димензија обухвата четири индикатора: актуелност и потпуност метаподатака, праћење и мере, усклађеност са DCAT-AP и примена и повезани подаци.

2.5.6 OGD

OGD (Отворени подаци владе) лежи на пресеку отворене владе, отворених података и владиних података. Стога је важно напоменути да извођење OGD (Индекса развоја отворених података владе) као допунског индекса УН-овог Индекса развоја е-управе (EGDI) није случајно, већ је суштинско за прогресивни тренд отворених података владе у контексту развоја владе. Сви OGD у суштини су владини подаци, али нису сви владини подаци OGD, и сви владини подаци спадају у оквир развоја е-управе.²⁷ Док је EGDI доступан као уздужни развојни индекс од свог оснивања 2001. године на UN DESA-овој бази знања о е-управи, OGD је још увек у пилотној фази. Методологија овог издања је у суштини наставак пилот-програма OGD из 2020. године. Оквир OGD-а заснован је на кључним димензијама евалуације OGD-а, изведеним из међународних пракси евалуације OGD-а. Ове димензије су заузврат пружиле основу за три стуба на којима је OGD изграђен: политика, платформа и утицај. У 2022. години, OGD је изведен из скупа од 26 питања – у односу на дванаест питања из 2020. године – из процене националних портала е-управе свих 193 државе чланице УН-а кроз УН-ово истраживање о е-управи.

Мерење и оцена е-управе је, стога, критичан корак ка напретку и побољшању не само система е-управе већ и јавне управе у целини. Ово ће дати основу за мерење колико су владине

²⁷ J. Meuleman, W.M. Kwok, V. Aquaro, „Open Government Data for Sustainable Development: Trends, Policies and Assessment: Continuing the Pilot Assessment of the Open Government Data Index (OGDI)”, 5, Conference: ICEGOV 2022: 15th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance, November 2022.

институције ефикасне у пружању различитих услуга преко Интернета, као што су брзине обраде корисничких захтева и искуство и доступност података. Процена е-управе игра велику улогу у показивању у којим специфичним областима је потребно много побољшања, посебно у погледу транспарентности у процесу и доступности података и информација. Повећана доступност података и јасноћа процедура омогућавају грађанима дубљи увид у пословање јавних агенција. Грађани се такође проактивније укључују у процесе доношења одлука када су информације и владине агенције јасне и отворене.

Такође се очекује да ће радити на честим проценама система е-управе, што ће такође створити већу институционалну одговорност државе према њиховим корисницима. Ако се системи прате у погледу перформанси, идентификоване слабости и мере за побољшање које се примењују јавне институције могу гарантовати ефикасност и побољшање квалитета услуга. Даље, евалуација корисничког искуства је невероватан извор начина на који корисници доживљавају електронске услуге јер пружа вредне повратне информације, које се односе на побољшање интерфејса, функционалности и доступности истих.

Процена е-управе подстиче иновације и примену нових технологија и процеса који ће унапредити начин на који владе врше пружање услуга. Нове платформе, апликације и системи могу пружити боља и транспарентнија средства за управљање јавним услугама. Информације прикупљене проценама е-управе користе се у стратешком планирању и развоју, што омогућава фокусирање ресурса на приоритетне области, прецизира које кључне области треба побољшати и усмерава дугорочне развојне напоре.

Дакле, процена е-управе је једно од важних средстава за стално унапређење и унапређење не само система е-управе већ и принципа отворене управе. Драгоцени подаци добијени кроз такав процес процене помажу у повећању ефикасности, транспарентности и одговорности, што заузврат води ка бољој служби за грађане и демократским принципима у јавном сектору.

3. НОРМАТИВНИ ОКВИР У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Министарство државне управе и локалне самоуправе припрема законе и друге прописе у области електронске управе и дефинише политике развоја електронске управе.

Први правни акт у области е-управе усвојен је 2004. године, а у питању је Закон о електронском потпису²⁸ којим се регулише коришћење електронских потписа у правним трансакцијама и другим правним деловањима, укључујући пословне активности и права, обавезе и одговорности повезане с електронским сертификатима, осим ако посебним законима није другачије одређено.

Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године,²⁹ усвојена 2006. године, први је правни акт којим се целовито уређује област информационог друштва у Републици Србији. Након тога следи Стратегија развоја електронске управе за период од 2009. до 2013. године, заједно са Акционим планом.³⁰ Такође, 2009. године је донет Закон о електронском документу³¹ и Правилник о издавању временског жига.³² Портал е-управе Републике Србије је званично почео са радом 2010. године.

Бројни законски акти уређују област е-управе. Због природе области која се уређује, на поједина питања е-управе се истовремено примењују одредбе више прописа. С обзиром да се поједина питања е-управе уређују узимајући у обзир врсту и начин коришћења електронских средстава и електронских административних процедура, потребно је да се та питања регулишу из више законских аката.

Према Закону о планском систему Републике Србије, у члану³³ предвиђено је доношење Програма развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2023. до 2025. године³⁴ као званични документ јавне политике којим се планира и предвиђа развој електронске управе

²⁸ Закон о електронском потпису „Службени гласник РС”, бр.135/2004.

²⁹ Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године, „Службени гласник РС“, бр. 51/2010.

³⁰ Стратегија развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2009. до 2013. године, „Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка, 101/07 и 65/08.

³¹ Закон о електронском документу, „Службени гласник РС”, бр. 51/2009.

³² Правилник о издавању временског жига, „Службени гласник РС”, бр. 112/2009.

³³ Закон о планском систему Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 30/2018.

³⁴ Чланови 14. и 38. Закона о планском систему Републике Србије

у Републици Србији, за тај период. Према Програму,³⁵ који представља наставак реформи у области е-управе, а које су започете у оквиру Програма развоја електронске управе за период од 2020. до 2022. године, следећи акти представљају важећи правни оквир е-управе:

- Закон о електронској управи („Службени гласник РС”, број 27/18), којим је утврђен правни оквир за функционисање е-управе у Републици Србији и усклађивање са важећим европским прописима у домену е-управе. Релевантни подзаконски акти омогућили су његову практичну примену:
 - Уредба о организационим и техничким стандардима за одржавање и унапређење јединствене информационо-комуникационе мреже електронске управе и повезивање органа на ту мрежу;
 - Уредба о ближим условима за израду и одржавање веб-презентације органа;
 - Уредба о ближим условима за успостављање електронске управе;
 - Уредба о начину вођења метарегистра, начину одобравања, суспендовања и укидања приступа Сервисној магистралу органа и начину рада на Порталу е-управе;
 - Уредба о начину рада Портала отворених података;
 - Уредба о одржавању и унапређењу Државног центра за управљање и чување података;
 - Правилник о начину на који органи врше увид, прибављају, обрађују и уступају, односно достављају податке о чињеницама о којима се води службена евиденција из регистара у електронском облику а који су неопходни за одлучивање у управном поступку.
- Закон о општем управном поступку („Службени гласник РС”, број 18/16) уређује управни поступак као скуп правила која државни органи и организације, органи и организације покрајинске аутономије и органи и организације ЈЛС, установе, јавна предузећа, посебни органи (преко којих се остварује регулаторна функција) и правна и физичка лица (којима су поверена јавна овлашћења) примењују када поступају у управним стварима без обзира да ли се ради о класичном или електронском поступању.
- ЗПС уређује плански систем Републике Србије, односно управљање системом јавних политика и средњерочно планирање, као врсте и садржину планских докумената. Програм за развој електронске управе представља први документ јавних политика који је рађен по методологији прописаној ЗПС и уредбама за његово спровођење након што су ступиле на снагу и у потпуности је усаглашен са тим прописима.

³⁵ Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2023. до 2025. године са Акционим планом за његово спровођење „Службени гласник РС”, бр. 33/2023.

- Закон о електронском документу, електронској идентификацији и услугама од поверења у електронском пословању („Службени гласник РС”, бр. 94/17 и 52/21), којим се уређују електронски документ, електронска идентификација и услуге од поверења у електронском пословању. Овај закон поставља основе безбедности и поузданости када су у питању електронски документи, приступање систему и услуге од поверења, као што су електронски сертификати, електронски потпис, електронски печат, временски жиг, електронска достава и електронско чување докумената.
- Закон о информационој безбедности („Службени гласник РС”, бр. 6/16, 94/17 и 77/19), којим се уређују мере заштите од безбедносних ризика у информационо-комуникационим системима, одговорности правних лица приликом управљања и коришћења информационо-комуникационих система и одређују се надлежни органи за спровођење мера заштите, координацију између чинилаца заштите и праћење правилне примене прописаних мера заштите.
- Закон о заштити података о личности („Службени гласник РС”, број 87/18) такође спада у ред кључних закона када је у питању е-управа и у великој мери доприноси подизању нивоа правне сигурности грађана и заштити њихових права. Садржај тог закона је у великој мери усклађен са Општом уредбом ЕУ о заштити података.³⁶ Закон уређује право на заштиту физичких лица у вези са обрадом података о личности и слободан проток таквих података, начела њихове обраде, права лица на које се подаци односе, обавезе руковалаца и обрађивача података о личности, кодекс поступања, пренос података о личности у друге државе и међународне организације, надзор над спровођењем овог закона, правна средства, одговорност и казне у случају повреде права физичких лица у вези са обрадом података о личности, као и посебне случајеве обраде података. Такође се овим законом уређује право на заштиту физичких лица у вези са обрадом података о личности коју врше надлежни органи у сврху спречавања, истраге и откривања кривичних дела, гоњења учинилаца кривичних делацили извршења кривичних санкција, укључујући спречавање и заштиту од претњи јавној и националној безбедности, као и слободан проток таквих података;
- Уредба о канцеларијском пословању органа државне управе („Службени гласник РС”, бр. 21/20 и 32/21) уређује канцеларијско пословање органа државне управе преко софтверског решења – Писарнице;
- Закон о Регистру административних поступака („Службени гласник РС”, број 44/21);

³⁶ Уредба ЕУ 2016/679 (енг. General Data Protection Regulation); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN>, 15. октобар 2024.

- Закон о Социјалној карти („Службени гласник РС”, број 14/21);³⁷
- Закон о изменама и допунама Закона о пољопривреди и руралном развоју („Службени гласник РС”, број 114/21);³⁸
- Закон о печату државних и других органа („Службени гласник РС”, број 101/07 и 49/21);
- Правилник о условима за пружање услуге квалификоване електронске доставе и садржају потврде о пријему и достави електронске поруке („Службени гласник РС”, бр. 99/20 и 74/21);
- Правилник о ближим техничким условима успостављања и вођења Социјалне карте („Службени гласник РС”, број 67/21);
- Упутство о канцеларијском пословању органа државне управе („Службени гласник РС”, број 20/22).

У складу са резултатима Ех-*post* анализе, Програмом су предвиђене мере и активности усмерене на унапређење правног оквира који омогућава даљи развој е-управе у Републици Србији. Пре свега се овде имају на уму процесни закони у области правосуђа; измена закона о парничном, ванпарничном и прекршајном поступку као и измена Судског пословника у циљу омогућавања вођења поступака у електронском облику. Такође је неопходно додатно ојачати регулативу везану за отворене податке као и законски уредити појам "Паметног града" и прописати правни основ за увођење овог концепта као и за доношење методологије којом ће се дефинисати критеријуми за развој паметних градова.³⁹

У наредним подпоглављима посебно ћемо се осврнути и анализирати следеће правне акте:

- Закон о електронској управи и пет уредби које је Влада донела као подзаконске акте за извршење Закона о електронској управи:
 - Уредба о ближим условима за успостављање електронске управе;
 - Уредба о организационим и техничким стандардима за одржавање и унапређење Јединствене информационо-комуникационе мреже електронске управе и повезивање органа на ту мрежу;

³⁷ Закон о Социјалној карти представља неопходан услов за функционисање Регистра Социјална карта и повезивање са екстерним базама података, односно евиденцијама других органа и институција

³⁸ Закон о изменама и допунама Закона о пољопривреди и руралном развоју представља основу функционисања е-агара.

³⁹ Министарство државне управе и локалне самоуправе, *Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2023. до 2025. године са Акционим планом за његово спровођење*, Децембар 2022, , <http://mduls.gov.rs/wp-content/uploads/Program-razvoja-elektronske-uprave-za-period-od-2023.-do-2025.-godine-sa-Akcionim-planom.pdf>, 31. октобар 2024.

- Уредба о начину вођења Метарегистра, начину одобравања, суспендовања и укидања приступа сервисној магистралу органа и начину рада на Порталу е-Управа;
- Уредба о начину рада Портала отворених података и
- Уредба о ближим условима за израду и одржавање веб презентације органа. Ови уредбе, донете на основу Закона о електронској управи, служе за његову примену и представљају део кохерентног и јединственог сета прописа о електронској управи Републике Србије.

3.1. Закон о електронској управи

У циљу заокруживања уређења области е-управе неопходно је било донети посебан закон и извршити измене и допуне постојећих закона и подзаконских аката који дефинишу примену ИКТ у административним процедурама.

Законом о електронској управи уређују се обављање послова управе државних органа и организација, органа и организација покрајинске аутономије, органа и организација јединица локалне самоуправе, установа, јавних предузећа, посебних органа преко којих се остварује регулаторна функција и правних и физичких лица којима су поверена јавна овлашћења (у даљем тексту: орган) употребом ИКТ, односно услови за успостављање, одржавање и коришћење интероперабилних ИКТ органа. Одредбе овог закона сходно се примењују и на друге послове државних органа када поступају у електронском облику, ако другим законом није другачије уређено.

Кључни циљ Закона о електронској управи је да унапреди електронску комуникацију између грађана, правних лица, невладиних организација и органа управе кроз смањење правних препрека. Ово укључује обезбеђивање боље комуникације између домаће и националне управе других земаља или међународних организација. Целокупна сврха је да се омогући приступ једноставнијим, отворенијим, транспарентнијим, сигурнијим, кориснијим и ефикаснијим електронским јавним сервисима.

Закон садржи основне одредбе, где су дефинисани предмет, примена закона као и однос према другим законима и значење појединих израза. Поред тога, дефинисана су и основна начела: отвореност, ефикасност управљања опремом, сигурност и забрана дискриминације.

Други део односи се на инфраструктуру у е-управи, где је уређено успостављање Јединствене информационо-комуникационе мреже е-управе. Такође, дефинисана је и Сервисна магистрала органа преко које се врши приступ регистрима и размена података. Чланови 10.-15.

Закона регулишу успостављање и вођење електронских регистара и евиденције у електронском облику, коришћење података из регистара, заштиту података и докумената, успостављање и вођење Метарегистра право на налог електронске поште и шта се подразумева под јединственим електронским сандучићем.

Посебним чланом регулисано је софтверско решење које омогућава коришћење услуга електронске управе, као и вођење регистара и евиденција у електронском облику. Наредни чланови дефинишу Портал еУправа, рад органа, овлашћено лице, коришћење, руковање подацима о корисницима, плаћање, обавезе главног администратора и администратора органа и обавезе и овлашћења осталих органа на Порталу. Уређена је и обавеза израде веб презентације органа, садржај, изглед, техничка решења и функционалност веб презентације, одговорност за објављивање, ажурирање, тачност и потпуност садржаја као и архивирање садржаја о раду органа. Последњи члан дефинише услове за прелазак на е-управу.

Трећи део регулише електронско управно поступање и садржи: успостављање електронског управног поступања органа, услове за прибављање и уступање података и докумената, аутентикацију и ауторизацију корисника, обавезе органа у комуникацији органа са корисницима у електронском управном поступању. Уређено је питање електронског поднеска, његовог пријема и достављања, налоге електронских адреса у електронском управном поступању органа и обавезе ауторизованих овлашћених службених лица.

Четврти и пети део обухватају надзор, који је поверен министарству надлежном за развој електронске управе, и казнене одредбе.

Последњи део садржи прелазне и завршне одредбе које обухватају: рок за доношење подзаконских аката, рок за успостављање Сервисне магистрале за размену података из регистара органа, рок за пренос регистара и информационих система на сервере у Републици Србији, рок за успостављање Метарегистра и ступање на снагу Закона.

Доношење Закона о електронској управи значајно је унапредило рад јавне управе и омогућило бројне позитивне ефекте. Примена закона допринела је квалитетнијем и ефикаснијем обављању управних поступака, што је резултирало већим степеном правне сигурности, повећаном транспарентношћу рада органа јавне управе и потпунијом заштитом јавног интереса. Грађанима је омогућено безбедно коришћење ИКТ ради упознавања са њиховим правима и обавезама, смањена је потреба за прибављањем доказа у управним поступцима, а комуникација са органима је олакшана. Поред тога, унапређена је правна сигурност кроз олакшано праћење прописа и повећану поузданост података. Ови позитивни ефекти омогућени су дефинисањем сврхе, мисије, визије и стратегије електронске управе, као

и системском приступу на свим нивоима, стандардизацији софтвера и процедура, бољој координацији органа јавне управе и размени информација. Доношење закона такође је допринело јачању конкурентности и атрактивности инвестирања у привреду, смањењу административних трошкова и корупције. Ови ефекти подржавају реализацију циљева Стратегије реформе јавне управе и преображају јавне управе у сервис који је прилагођен потребама грађана, са посебним акцентом на заштиту јавног интереса.

3.2. Уредба о ближим условима за успостављање електронске управе

Уредба о ближим условима за успостављање електронске управе, донета 28. децембра 2018. године, представља нормативни акт усмерен на регулисање организације и извршавања послова државних органа и задатака везаних за успостављање електронске управе и дигиталне администрације. Основни циљ ове уредбе је унапређење јавних услуга кроз њихову доступност путем електронских канала комуникације и технологија, чиме се омогућава ефикасније, транспарентније и приступачније управљање у јавном сектору.

Уредба је усвојена као део ширег процеса дигиталне трансформације јавне управе, усклађеног са Стратегијом развоја електронске управе, која је први пут дефинисана 2009. године. Овај документ служи као кључни корак у правцу модернизације јавне администрације, подстичући примену савремених ИКТ у циљу побољшања квалитета јавних услуга и остварења принципа добре управе.

У члану 1. наводи се *„овом уредбом ближе се уређују услови за успостављање електронске управе, односно извршавање дужности државних органа и организација, органа и организација покрајинске аутономије, органа и организација јединица локалне самоуправе, установа, јавних предузећа, посебних органа преко којих се остварује регулаторна функција и правних и физичких лица којима су поверена јавна овлашћења (у даљем тексту: орган) – ради успостављања електронске управе.“*⁴⁰

Неколико сегмената који чине главне процесе јавне управе обухваћено је у кључним областима регулисаним Уредбом. Оно обухвата поједностављене административних процедура, јер је процес дигитализације процес који треба да смањи бирократске баријере и повећа ефикасност у пружању јавних услуга. Ова уредба наглашава побољшан приступ државних услуга грађанима како би се осигурало да они могу контактирати јавне институције

⁴⁰ Уредба о ближим условима за успостављање електронске управе, „Службени гласник РС”, бр. 104/2018.

путем интернета, што даје изузетан допринос бољој доступности ових услуга. Један од кључних циљева Уредбе је и унапређење транспарентности у управљању, чиме се грађанима омогућава лакши приступ информацијама о државним услугама и поступцима. Уредба се бави аспектом интерконеције, јер ће се кроз њу обезбедити да различита владина одељења и системи буду повезани, што ће заузврат повећати ниво размене података, као и координацију између различитих јавних институција. Одредбе Уредбе обухватају следећа поглавља:

- Организацију послова, где се орган обавезује да именује администратора за електронске послове.
- Стручност кадрова - квалификован и стручан кадар, који је прошао обуку у области ИКТ, неопходан је за примену процедура које су у складу са прописаним стандардима и условима за рад у електронској управи.
- Опрема и софтверска решења - орган је у обавези да обезбеди софтверска решења и адекватну опрему за обављање послова, док служба Владе надлежна за пројектовање, усклађивање, развој и функционисање система електронске управе успоставља инфраструктуру електронске управе.
- Аутентификација и ауторизација системима е-управе, успостављање механизма за ауторизован приступ систему.
- Управљање подацима и документима у електронском облику - надлежни орган мора да успостави јединствену електронску писарницу и систем за управљање подацима, осигура временски жиг за поднеске, и обезбеди сигурне ресурсе за службену електронску комуникацију.
- Успостављање инфраструктуре за размену података из регистара и евиденција у електронском облику, где је надлежни орган у обавези да успостави поуздану инфраструктуру.
- Електронско плаћање – орган је обавези да користи систем за електронско плаћање накнада и такси.
- Интероперабилност информационих система – у складу са Листом стандарда интероперабилности коју прописује министарство надлежно за развој е-управе, треба омогућити интероперабилност система у е-управи.
- Електронска идентификација корисника е-управе, где се подразумева вођење евиденције о корисницима е-услуга и електронска идентификација корисника на Поратлу еУправа.
- Коришћење е-управе путем мобилних уређаја подразумева да надлежни орган развија софтверска решења за коришћење е-услуга путем мобилних телефона.

Може се, дакле, закључити да су Уредбом прописани ближи услови неопходни за успостављање функционалне електронске управе. Ово између осталог, укључује именовање квалификованог ИКТ особља, обезбеђивање адекватне инфраструктуре и потребних софтверских решења. Конкретније, акценат је стављен на дизајн система за аутентификацију и ауторизацију, електронско управљање и размену података, као и на интеграцију механизма електронског плаћања.

Поред тога, Уредба заиста прописује интероперабилност између система, електронску идентификацију корисника и изградњу електронских сервиса као и мобилних апликација. Све наведено ствара претпоставке за модернизацију јавне управе, подизање нивоа ефикасности и транспарентности у пружању услуга и олакшавање приступа јавним услугама грађанима и привредним субјектима.

3.3. Уредба о организационим и техничким стандардима за одржавање и унапређење Јединствене информационо-комуникационе мреже електронске управе и повезивање органа на ту мрежу

У складу са чланом 1. ове уредбе, регулишу се организациони и технички стандарди за одржавање и унапређење Јединствене информационо-комуникационе мреже електронске управе, којом управља надлежни орган,⁴¹ као и правила за повезивање и приступ државних органа и организација, органа и организација аутономне покрајине, органа и организација јединица локалне самоуправе, установа, јавних предузећа, посебних органа преко којих се врши регулаторна функција, као и правних и физичких лица којима су поверена јавна овлашћења у оквиру Мреже електронске управе.

Уредба утврђује правила и стандарде за одржавање, побољшање и функционисање Јединствене информационо-комуникационе мреже е-управе и уводи мере за повећање безбедности и заштите података унутар информационо-комуникационе мреже, што је од суштинске важности за стварање поверења корисника у електронске услуге.

Ова уредба регулише:

- Организационе и техничке стандарде за одржавање и унапређење мреже електронске управе, где се у члану 3. Уредбе утврђује да *„Повезивање органа остварује се посебном физичком везом опреме на две различите локације односно логичким повезивањем две*

⁴¹ Служба Владе надлежна за пројектовање, усклађивање, развој и функционисање система електронске управе

различите локације телекомуникационим сервисом који подразумева логичко раздвајање саобраћаја органа и његово мултиплексирање преко физичке комуникационе везе или преко интернета”.

- Управљање мрежом од стране службе Владе која је одговорна за пројектовање, развој и функционисање електронске управе.
- Повезивање и приступ различитих државних тела и организација на свим нивоима власти (државни органи, покрајински органи, органи локалне самоуправе, јавна предузећа, институције и други правни субјекти који имају јавна овлашћења).
- Интеграцију и интероперабилност система е-управе, што укључује обезбеђивање техничке повезаности и стандарда за међусобну комуникацију између различитих тела и институција.
- Информациону безбедност у складу са највишим безбедносним стандардима за заштиту података који се преносе унутар мреже електронске управе
- Одређује се тачка раздвајања зона одговорности где се у члану 9. наводи да *„Тачка раздвајања зоне одговорности је место где се завршава одговорност надлежног органа, а почиње одговорност органа за исправно функционисање скупа сопствених информационо комуникационих ресурса”*.⁴²

Циљ ове уредбе јесте успостављање ефикасног и безбедног система е-управе, који омогућава државним органима и овлашћеним организацијама размену података и докумената у електронском облику. На тај начин се унапређују транспарентност, брзина и ефикасност јавне управе. Најзначајнији допринос ове уредбе развоју дигитализације и електронске управе, огледа се у стварању основа за интегрисан и функционалан систем електронске управе, са акцентом на стандардизацију, унапређење инфраструктуре, интероперабилност система, као и јачање безбедности и поузданости.

Уредба утврђује организационе и техничке стандарде који обезбеђују усклађеност система и технологија у свим државним органима, чиме се омогућава међусобно повезивање различитих институција и интеграција њихових услуга. Овакво решење значајно доприноси повећању ефикасности функционисања е-управе.

Додатно, Уредба представља кључни корак у развоју дигиталне инфраструктуре која подржава ефикасну електронску управу. Успостављање јединствене мреже омогућава грађанима и привредним субјектима једноставнији приступ јавним дигиталним услугама, чиме

⁴² Уредба о организационим и техничким стандардима за одржавање и унапређење Јединствене информационо-комуникационе мреже електронске управе и повезивање органа на ту мрежу, „Службени гласник РС”, бр. 104/2018.

се побољшава корисничко искуство и смањује потреба за физичким одласком на шалтере ради обављања административних послова. Овакав приступ унапређује не само квалитет услуга, већ и поверење у јавну управу као савремени сервис грађана.

3.4. Уредба о начину вођења Метарегистра, начину одобравања, суспендовања и укидања приступа сервисној магистрали органа и начину рада на Порталу еУправа

Уредбом је одређен садржај Портала еУправа као збир услуга које омогућавају пријем, пренос и обраду електронских захтева, односно функционисање електронске писарнице, пружање информација о статусу предмета и предвиђеним роковима за доношење одлука, као и достављање обавештења и одлука органа у Јединствено електронско сандуче.

Члан 4. Закона о електронској управи дефинише Метарегистар као јединствен јавни електронски регистар о свим електронским регистрима успостављеним у Републици Србији. Успостављањем Метарегистра обезбеђује се интероперабилност регистара и евиденција у електронском облику. У Закону се наводи да *„Метарегистар садржи основне податке о регистрима и евиденцијама у електронском облику, основ њиховог успостављања, врсту података који се прикупљају уз ознаку изворности података, могућност уступања односно прибављања података и органе који им приступају, правни основ за уступање односно прибављање података, опис процеса уноса података у регистар и преглед начина и услова коришћења података, као и друге податке које, у погледу регистара и евиденција, као обавезне предвиђа закон којим се регулише заштита података о личности”*.⁴³

Организациони модел, врсте услуга и оперативни механизми утврђени Уредбом обезбеђују ефикасно управљање, складиштење и коришћење електронских података у јавном сектору. Уредба посебно уређује процедуре класификације и структурирања података у електронском облику, чиме се одређује њихова организациона структура и извори, у циљу постизања пуног степена интероперабилности у процесима прикупљања, обраде и размене података између државних органа и других овлашћених субјеката.

Додатно, Уредба прописује услове за коришћење, регистрацију и рад појединачних организација као корисника електронских услуга преко Портала еУправа. Она дефинише механизме за праћење статуса остваривања права и обавеза, као и других питања у вези са

⁴³ Закон о електронској управи, „Службени гласник РС”, бр. 27/2018-25, чл. 13. ст. 2

електронском комуникацијом са јавним институцијама преко овог Портала. Свака организација која намерава да започне пружање електронских услуга дужна је да се региструје на Порталу еУправа ради успостављања неопходне пословне координације, будући да је Портал еУправа једини овлашћени субјект за креирање и пружање електронских сервиса као званичне алтернативе традиционалним административним поступцима.

Овим регулаторним приступом уводи се централизован и стандардизован оквир за управљање електронским услугама, чиме се омогућава трансформација административних процедура у функционалније, ефикасније и доступније дигиталне сервисе. Овај оквир значајно доприноси унапређењу корисничког искуства, истовремено смањујући бирократске баријере и оптимизујући процесе у јавним институцијама.

Управљање електронским подацима, како је предвиђено Уредбом, захтева јасну и доследну структуру, укључујући прецизну дефиницију, именовање и класификацију података. Уредба детаљно уређује начине на који се ти подаци организују и комуницирају између институција, успостављајући јасна правила за њихово функционисање. Овакав приступ омогућава кохерентну и интероперабилну размену информација, што је основни предуслов за развој интегрисаног система е-управе који обезбеђује брже, поузданије и транспарентније услуге грађанима и привреди.

3.5. Уредба о ближим условима за израду и одржавање веб презентације органа

У циљу повећања доступности информација, донета је Уредба о ближим условима за израду и одржавање веб презентације органа⁴⁴ којом је физичким, правним лицима и другим органима, омогућен приступ информацијама које органи објављују у машински читљивом формату.

Уредбом о ближим условима за израду и одржавање веб презентације органа уређују се ближи услови за израду и одржавање веб презентација државних органа и организација, органа и организација покрајинске аутономије, органа и организација јединица локалне самоуправе, установа, јавних предузећа, посебних органа преко којих се остварује регулаторна функција и правних и физичких лица којима су поверена јавна овлашћења.

Уредба уређује:

⁴⁴ Уредба о ближим условима за израду и одржавање веб презентације органа „Службени гласник РС”, бр. 104/2018.

- Услове за израду и одржавање веб презентације органа где се наводи да се веб презентација израђује, одржава и ажурира под условима који су прописани овом уредбом.
- Садржај који се поставља на веб презентацији мора бити: у машински читљивом облику, ажуриран, тачан и потпун, отворен у циљу доступности информација које се објављују, архивиран и сачињен од јасних логичких целина.
- Услуге које пружа орган морају бити наведене у делу који је означен називом „Услуге”, а органи услуге из своје надлежности пружају у складу са законом којим се уређује електронска управа. Орган на веб презентацији поставља везу ка електронским услугама које су објављене на Порталу еУправа.
- Орган је обавезан да веб презентацију направи са функционалностима које омогућавају приступ особама са инвалидитетом, уз коришћење асистивних технологија.
- Веб презентацију се израђује на језику и писму који су у службеној употреби, а може бити приказана и на страном језику.
- Графичко решење и дизајн веб презентације регулисани су чланом 7. Уредбе, а навигација чланом 8.
- Употребљивост и доступност веб презентације.
- Орган је дужан да веб презентацију чува у Државном дата центру за управљање и чување података или на неком серверу у Републици Србији⁴⁵ и да одреди нивое приступа и процедуре за рад са веб презентацијом, као и да једном у току године провери њену безбедност.
- Одређивање домена врши се у оквиру прописаног .rs и .srb домена.
- Контакт подаци о администратору веб страница морају бити видљиви на дну насловне стране или на брзом линку.
- Усаглашеност веб презентација са условима који су утврђени овом уредбом спроводи се најмање једном у току године.

Усвајањем и применом ове уредбе значајно је унапређено ажурирање података и осигурана њихова поузданост на веб презентацијама државних органа и институција. С обзиром на то да су веб презентације доступне и на мобилним уређајима, обезбеђена је приступачност широком кругу корисника, што посебно доприноси брзом приступу информацијама и

⁴⁵ Који испуњава стандарде безбедности веб презентација

различитим електронским сервисима. Овакав приступ доприноси уштеди ресурса и времена, повећава приступачност особама са инвалидитетом, унапређује транспарентност у раду јавне управе и побољшава општу ефикасност.

Међутим, Уредба не садржи подробније одредбе о садржају веб презентација, односно о конкретним информацијама које би требало да буду обавезно доступне. Овај аспект би требало додатно уредити, а допуњавање ове одредбе могло би обезбедити јаснији и стандардизовани оквир за креирање и одржавање веб презентација, чиме би се осигурала већа усклађеност са начелима транспарентности и ефикасности у пружању јавних услуга.

4. ПРОЦЕС ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ

Дигитализација означава акцију или процес дигитализовања, односно претварање аналогних података (посебно слика, видео материјала и текста) у дигитални облик. Дигитализација узрокује фундаменталне, епохалне промене које утичу на сваког појединца, све секторе, активности и институције друштва. Она поставља кључна питања, на пример, о личним слободама и контроли, будућности рада и учења, као и, у крајњој линији, будућности друштва и државе, њених институција и функција. Из тог разлога, у овом поглављу укратко ћу објаснити шта је дигитализација и која је њена улога и значај преваходно у високом образовању.

Дигитализација трансформише начине на које се ствари схватају и обављају. Међутим, како истичу Уједињене нације у свом документу „План за дигиталну сарадњу“: *„Дигитална технологија не постоји у вакууму – она има огроман потенцијал за позитивне промене, али може такође појачати и увећати постојеће линије подела и погоршати економске и друге неједнакости“*⁴⁶ Ова изјава се односи на све секторе, укључујући високо образовање и његове различите мисије, функције и операције.

Развој персоналних рачунара током 1980-их година представљао је кључну прекретницу која је означила почетак раста значаја дигиталних медија. Овај процес је додатно убрзан почетком 1990-их година, када је ширење World wide web-а омогућило свеобухватнију употребу интернета. Истовремено, појава мањих и финансијски приступачнијих мобилних уређаја, нарочито паметних телефона, допринела је томе да дигиталне технологије постану интегрални део свакодневног живота, обухватајући готово све аспекте људског деловања.

Ипак, упркос брзом напретку, постоје значајне разлике у доступности интернета, што је резултирало формирањем глобалног дигиталног јаз. Овај јаз је посебно изражен у најсиромашнијим земљама, где се сусрећемо са бројним препрекама за примену онлајн наставе и учења, као и за спровођење истраживања која се ослањају на анализу великих података. Недостатак технолошких уређаја видљив је како у високообразовним институцијама у мање

⁴⁶ Report of the Secretary-General Roadmap for Digital Cooperation, United Nations, June 2020, 2 https://www.un.org/en/content/digital-cooperation-roadmap/assets/pdf/Roadmap_for_Digital_Cooperation_EN.pdf, 17. новембар 2024.

развијеним земљама, тако и међу појединцима који немају приступ рачунарима или мобилним телефонима, нити могу себи да приуште брзе интернет везе.

Три историјска момента или фазе могу се идентификовати у процесу укључивања ИКТ у области високог образовања. Прва фаза карактерише се масовном применом рачунара у рачуноводству и аутоматизацији канцеларијског пословања. Друга фаза обележена је развојем високо специјализованог софтвера и његовом употребом у готово свим академским активностима. Трећа фаза доноси свеобухватну примену комуникационих софтвера и система за управљање учењем, који су постали незаобилазни алати у савременом образовању.

Ове околности указују на неопходност систематског унапређења дигиталне инфраструктуре и увођења мера које би омогућиле равноправнији приступ дигиталним технологијама, посебно у контексту образовања и научног истраживања.

Институције високог образовања које су омогућавале наставу и учење на даљину представљале су посебан тип образовних установа, присутан у бројним земљама много пре ере дигитализације. Земље као што су Уједињено Краљевство, Канада, Бразил и Јапан рано су успоставиле „Отворене универзитете“ који су студентима достављали наставне материјале, углавном у штампаној форми, уз омогућавање одређених облика комуникације са предавачима, често путем радија. Са напретком дигитализације, традиционални штампани материјали уступили су место дигиталним образовним ресурсима, попут образовног софтвера, веб-страница и електронских библиотека, док су телефонски и радио-канални замењени онлајн комуникацијом и виртуелним учионицама. Овај развој значајно је трансформисао приступ и методологију образовања на даљину.

Са преласком на софтвере за учење и онлајн наставу, образовање на даљину доживело је значајну трансформацију. Дигиталне платформе су омогућиле интерактивније и персонализоване приступе учењу, интеграцију мултимедијалних садржаја, као и праћење напретка студената у реалном времену. Виртуелне учионице, форуми за дискусију, видео-конференције и алати за колаборацију омогућили су студентима из различитих делова света да приступе квалитетном образовању без физичког присуства.

Електронске библиотеке и дигитални ресурси значајно су проширили могућности истраживања, омогућавајући студентима и наставницима да лако приступе академским публикацијама, истраживачким радовима и базама података. Као најједноставнији пример дигитализације може се навести употреба Гугл драјва⁴⁷ као платформе за интерну

⁴⁷ Google Drive, <https://drive.google.com>

комуникацију. Поред тога, системи за управљање учењем (Learning Management Systems - LMS) постали су основни алат за организацију наставних активности, омогућавајући планирање курсева, доставу задатака и евалуацију учинка студената.

Ове дигиталне иновације не само да су унапредиле квалитет и доступност образовања, већ су допринеле демократизацији учења, смањујући баријере које су некада постојале због географске удаљености или недостатка ресурса. Онлајн учење је тако постало интегрални део савременог образовања, трансформишући га у глобално доступан, флексибилан и приступачан систем.

Са настанком четврте индустријске револуције, која у себи носи обележја дигиталне трансформације, отвара се могућност за приближавање развијеним земљама, будући да технолошки напредак суштински трансформише начин живота људи. Овај процес је неизбежан, неопходан и од кључног значаја за савремено друштво.

Дигитализација представља значајан механизам за унапређење животног стандарда и друштвеног квалитета живота. Она доприноси повећању ефикасности, смањењу трошкова и стварању нових вредности у различитим сегментима рада и свакодневног живота. Овај процес служи као покретач иновација, економског раста и повећања конкурентности, пружајући основ за изградњу инклузивног и технолошки напредног друштва. Електронска управа, као један од главних аспеката дигитализације, омогућава органима власти и јавним институцијама да на једноставан и ефикасан начин пружају услуге грађанима и привреди путем интернета и дигиталних уређаја. Овакав приступ доприноси унапређењу транспарентности, рационализацији административних процедура и јачању поверења између грађана и државе.

Дигитализација, као интегрални део технолошке револуције, поставља темеље за будући развој, истовремено осигуравајући одрживост и конкурентност у глобалном окружењу.

Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030.⁴⁸ године садржи посебан сегмент који се односи на дигитално образовање. Главни стубови развоја јесу:

- развој јединственог информационог система просвете (ЈИСП);
- унапређење ИКТ инфраструктуре;
- јачање капацитета школа за развојно планирање са фокусом на дигиталну трансформацију;

⁴⁸ Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године, „Службени гласник РС” бр. 63/2021.

- унапређење дигиталних компетенција ученика кроз примену иновираних програма наставе и учења;
- побољшање дигиталних и педагошких компетенција наставника и
- истраживање и побољшање система за евалуацију и праћење у области дигиталног образовања.

Образовни систем Републике Србије има јасан циљ да подржи будући економски развој земље кроз подстицање и креирање таквог образовног окружења које ће омогућити ученицима да стекну знања и вештине, као и да овладају савременим технологијама и користе њихов потенцијал на својим будућим радним местима.⁴⁹

Закон о високом образовању⁵⁰ садржи одредбе које на индиректан начин подржавају дигитализацију у високом образовању, посебно у контексту акредитације студијских програма и интеграције ИКТ технологија у наставни процес. Оне омогућавају увођење дигиталних платформи и алата као подршке настави, чиме се унапређује доступност и квалитет образовања.

Међутим, дигитално образовање није садржано ни у једном сегменту Закона о високом образовању, осим у контексту акредитације студијских програма и интеграције ИКТ у наставни процес. Такође, дигитално образовање није један од приоритета у Стратегији развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, осим непосредно као у реченици *Важност дигитализације је препозната у Републици Србији те су међу главним приоритетима Владе, поред интеграција у Европску унију, препознате реформе, привредни раст, образовање и дигитализација.*⁵¹ Као и члан 2. став 3. где стоји да *С обзиром на степен у којем дигиталне вештине дотичу сваки аспект рада и живота, да обухватају различите области – образовање и развој вештина, тржиште рада, конкуренцију, науку, технологију и иновације, као и трговинске и индустријске политике, визија Стратегије подразумева ефективну међусекторску сарадњу и коришћење свих расположивих ресурса.* Може се рећи да је поменуто али није детаљно разрађено и планирано.

Са друге стране Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године,⁵² има две општа циља, а један се односи на високо образовање. У оквиру Општег циља 2: Унапређени доступност, квалитет, релевантност и праведност високог образовања,

⁴⁹ Министарство просвете, Дигитализација у просвети, <https://prosveta.gov.rs/prosveta/digitalizacija-u-prosveti-i-nauci/>, 1. децембар 2024.

⁵⁰ Закон о високом образовању, „Службени гласник РС”, бр. 88/2017, 73/2018, 27/2018 – др. закон, 67/2019, 6/2020 - др. закон., 11/2021 – аутентично тумачење, 67/2021, 67/2021 – др. закон и 76/2023.

⁵¹ Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 20204. године, „Службени гласник РС”, бр. 21/2023 чл. 1 ст. 10.

⁵² Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године, „Службени гласник РС” бр. 63/2021.

постављен је **Посебни циљ 2.4: Дигитализација високог образовања**, а остваривање овог циља је планирано кроз меру увођење дигиталних платформи, електронског индекса и електронске матичне књиге студената. Планиране активности обухватају развој и примену законске регулативе и софтвера за електронски индекс и матичне књиге у високошколским установама (у даљем тексту: ВШУ), уз израду смерница и промотивних активности за њихову примену. Ради повећања ефикасности, ВШУ ће увести дигиталне платформе у складу са стратешким циљевима и државним стандардима, а Министарство просвете ће пружити одговарајуће смернице. Посебан акценат биће на интернационализацији кроз увођење техничких стандарда Европске иницијативе за студентске картице, примену платформе „Онлајн уговор о учењу” и приступање мрежи „Еразмус без папира”, чиме се подржава дигитализација административних процеса у ВШУ у оквиру програма „Еразмус+” за 21. век.

5. СТУДИЈА СЛУЧАЈА УПКМ

Приказом дигиталних сервиса који се користе на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, који укључују Репозиторијум докторских дисертација, ЈИСП и Информациони систем универзитета, као и анализом релевантних правилника који су предмет истраживања, овај рад пружиће детаљан преглед кључних аспеката и предности које дигитализација е-управе доноси Универзитету.

Значај дигитализације на Универзитету огледа се у успостављању ефикасније административне инфраструктуре, унапређеној доступности информација, повећању транспарентности података и процедура, као и уштеди времена и ресурса. Циљ мастер рада је да се анализира нормативни оквир и дигитални сервиси, који се користе, и који олакшавају студентима и запосленима приступ релевантним информацијама, академским ресурсима и услугама на једном месту. Поред тога, биће анализиран утицај ових сервиса на убрзање и унапређење обраде студентских и професорских захтева, процес акредитације и самовредновања, као и на квалитет научних публикација и пројеката.

Посебна пажња ће бити посвећена концепту отворене управе као саставном елементу дигитализације, са акцентом на транспарентност административних процеса. Анализа ће показати како дигитализација смањује могућност грешака или злоупотреба, истовремено омогућавајући приступ информацијама о раду Универзитета.

Дигитализација игра централну улогу у унапређењу квалитета наставног процеса, управљања академским ресурсима и ефикасности административних процедура. Кроз примену савремених ИКТ, универзитети имају могућност да трансформишу традиционалне образовне методе и прилагоде их потребама модерног друштва. Увођење електронских сервиса као што су ЈИСП, платформе за отворену науку и електронско учење, доприноси бржем приступу информацијама, већој транспарентности и бољем повезивању са другим институцијама.

5.1. Правилници у употреби

Стручна тела и стручне службе универзитета играју кључну улогу у изради, усвајању и примени нормативног оквира и правилника који регулишу њихов рад, као и заштиту права и

обавеза свих учесника у високом образовању. Ови акти су основа за успостављање функционалног, транспарентног и ефикасног система управљања унутар универзитета.

Процес припреме нормативног оквира започиње идентификацијом потреба за уређењем одређених питања, било у складу са изменама законске регулативе или ради решавања специфичних послова у оквиру универзитета. Рад на правилницима обухвата ангажовање стручних служби, који често укључују правнике, професоре, представнике студената и друга овлашћена тела универзитета. Пре усвајања, нацрти, односно предлози, правилника се разматрају на седницама Сената, који као највиши стручни орган даје коначну одлуку о њиховом усвајању. Поред Сената, Савет универзитета, као орган управљања у оквиру својих надлежности, у складу са законом, учествује у проступку разматрања и усвајања нормативних аката којима се задира у приватност података запослених на универзитету и оних који се односе на њихову заштиту.

Од правилника који ће бити анализирани у следећем подпоглављу, Сенат Универзитета донео је:

- Правилник о начину и динамици достављања података у информациони систем универзитета,
- Правилник о спровођењу платформе за отворену науку,
- Правилник о коришћењу мултимедијалне платформе за електронско учење и
- Правилник за израду и одржавање веб презентације Универзитета и факултета из његовог састава.

Два правилника усвојио је Савет Универзитета:

- Правилник о начину евидентирања, заштите и коришћења електронских докумената и
- Правилник о заштити података о личности.

Усвајање правилника је формалан и транспарентан процес. Правилници морају бити у складу са националним законима, попут Закона о високом образовању, Закона о заштити података о личности или других релевантних законских прописа.

5.1.1 Правилник о начину и динамици достављања података у информациони систем универзитета

Правилник о начину и динамици достављања података у информациони систем универзитета⁵³ усвојен је на седници Сената Универзитета, одржаној 5. марта 2019. године. Овим правилником утврђује се начин и поступак достављања података из информационих система факултета у информациони систем Универзитета (у даљем тексту: ИСУ).

ИСУ обухвата податке о акредитацији, студијским програмима, наставном особљу, наставним предметима, студентима, научним публикацијама наставника, научним часописима, пројектима и конференцијама у организацији ИСУ је развио Рачунарски центар Универзитета, по моделу података који је усклађен са рачунарским центрима факултета.

Правилник садржи 18 чланова и дефинише следеће:

- форму и формат података који се уносе у ИСУ, где се налаже да се подаци достављају у електронској форми и XML формату (чл. 4.),
- податке које су факултети дужни да достављају за акредитоване студијске програме (чл. 5.),
- податке које су факултети дужни да достављају за студенте, а који укључују биографске податке студената, податке о студирању, податке о завршним радовима и податке неопходне за издавање дипломе (чл. 6.),
- податке које су факултети дужни да достављају за наставнике, који се односе на опште податке о наставницима, податке о изборима у звање, податке о научним сублимацијама, податке о научним пројектима (чл. 7.),
- податке које су факултети дужни да достављају за наставне предмете (чл. 8.),
- податке које су факултети дужни да достављају за акредитацију (чл. 9.),
- податке које су факултети дужни да достављају за научне конференције (чл. 10.),
- податке које су факултети дужни да достављају за научне часописе (чл. 11.),
- податке које су факултети дужни да достављају за своје организационе јединице (чл. 12.),
- податке које су факултети дужни да достављају за пријемне испите, а који се састоје од података о пријемним испитима, пријемним испитима и упису по афирмативним мерама и о предметима на пријемним испитима (чл. 13.),

⁵³ Правилник о начину и динамици достављања података у информациони систем Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, бр. 19-2/53.

- податке које су факултети дужни да достављају за накнаде трошкова (чл. 14.),
- динамику достављања података у ИСУ,
- рок за достављање података у ИСУ,
- одговорна лица за тачност и ажурност података из ИСУ,
- јавност података,
- право на статистичку обраду података и
- обавезе и одговорност Рачунарског центра Универзитета.

Важан предуслов за процес дигитализације Универзитета испуњен је Правилником о начину и динамици достављања података у информациони систем Универзитета, јер обезбеђује одговарајућу координацију и функционисање факултета у пружању података у ИСУ. Захтев овог правилника за достављање података у електронском и XML облику даје основу за стандардизацију података која ће смањити могућности грешака у преносу и обради података. Даље, дефинисан је широк спектар података који се прикупљају (о студентима, наставном особљу, програмима и осталим академским информацијама), чиме се унапређује транспарентност рада Универзитета и омогућава бољи увид јавности у активности и постигнућа Универзитета. Правилник одређује динамику достављања података, чиме се обезбеђује ажурност и усклађеност информација, као и доступност најновијим подацима. Подаци неопходни за акредитацију, научне конференције, пројекте и рад универзитетских организационих јединица се аутоматски интегришу у ИСУ, чиме се поједностављује и убрзава процес акредитације и припрема различитих извештаја. Увођење стандарда за достављање података омогућава њихову једноставнију статистичку обраду, што пружа подршку у научном раду и статистичким анализама. Навођењем одговорних лица за тачност и ажурност података, као и обавеза Рачунарског центра Универзитета, јасно су дефинисане одговорности и обавезе, чиме се смањује ризик од неодговорног поступања са подацима.

Правилник, дакле, подстиче дигиталну трансформацију Универзитета, унапређује ефикасност у обради података, побољшава транспарентност, и омогућава лакшу координацију послова између Универзитета и факултета у саставу Универзитета.

5.1.2 Правилник о спровођењу платформе за отворену науку на Универзитету у Приштини

У Општим одредбама Правилник о спровођењу Платформе за отворену науку на Универзитету у Приштини који се односи на наставнике и истраживаче на нашем универзитету и особље ангажовано на програмима и пројектима које делимично или потпуно финансира Министарство науке, наводи се да *Правилник уређују обавезе, одговорности, мере и процедуре*

које имају за циљ спровођење Платформе за отворену науку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.⁵⁴

Правилник је написан на основу Платформе за отворену науку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Акционог плана за спровођење Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2016. до 2020. године – Истраживања и иновације.

Правилником се уређује:

- отворени приступ научним публикацијама,
- отворени приступ примарним подацима и осталим резултатима научних истраживања,
- обавезе истраживача,
- обавезе Универзитета и Универзитетске библиотеке и
- праћење спровођења Платформе за отворену науку.

Правилник дефинише успостављање Платформе за отворену науку Универзитета, која представља дигитални, институционални репозиторијум,⁵⁵ у који се депонују све научне публикације и други научни материјали који су резултати програма и пројеката Министарства.

У члану 3. Правилника наводи се да је у Репозиторијуму обавезно депоновање електронских верзија објављених научних публикација. Оне су доступне у режиму отвореног приступа, у складу са принципима Зеленог отвореног приступа (Green open access), под условом да су испуњени сви захтеви издавача и да не постоје ограничења ауторских права или других закона. Ако је дозвољено, депоноване публикације доступне су у пуном тексту, али уколико постоје правна ограничења, депонује се рецензирани рукопис који постаје доступан након истека тзв. ембарго периода. Уколико је коначна верзија већ доступна у отвореном приступу, рецензирани рукопис није неопходно депоновати, а обавезно је депоновање научних публикација из часописа, монографија и зборника који већ функционишу у оквиру Зеленог отвореног приступа.

Члан 4. уређује депоновање електронске публикације и метаподатака који описују научну публикацију одмах након објављивања, док се у члану 5. наводи обавеза депоновања у отвореном приступу свих научних публикације које су истраживачи објавили почев од 1. јануара 2018. године.

⁵⁴ Правилник о спровођењу Платформе за отворену науку на Универзитету у Приштини, бр. 19-2/3.

⁵⁵ Успостављен је у Универзитетској библиотеци и доступан на адреси <https://platon.pr.ac.rs/>

Чланови 6.–9. односе се на Отворени приступ примарним подацима и осталим резултатима научних истраживања.

Депонување часописа треба обавити одмах по њиховом публикувању.

Обавезе истраживача дефинисане су чланом 10. Правилника где се наводи да су истраживачи са Универзитета обавезни да електронске верзије својих научних публикација депонују у Репозиторијум Универзитетске библиотеке. Ово се посебно односи на радове финансиране од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Поред научних публикација, обавеза обухвата и друге дигиталне материјале повезане са истраживачким радом. Истраживачи могу депоновати и радове објављене под другим афилијацијама или пре прописаних периода. Пре депонувања, аутори сами бирају лиценцу за заштиту дела и преузимају одговорност за евентуална ограничења у вези са депонувањем.

Чланови 11. и 12. односе се на обавезе Универзитета и Универзитетске библиотеке, где се у члану 11. одређују лица задужена за развој и спровођење стратегије функционисања Репозиторијума и развој и одржавање Репозиторијума, а у члану 12. се наводи да ректор именује администратора Репозиторијума, док сваки факултет у саставу Универзитета има по једног администратора који обезбеђује неопходне податке за рад администратора Репозиторијума.

Праћење спровођења Платформе за отворену науку регулисано је члановима 13. и 14. У члану 13. дефинисана је контрола спровођења платформе за отворену науку, а члан 14. дефинише рок за организовање обуке за наставно и научно-истраживачко особље у погледу уношења радова и заштите ауторских права.

Последњи, 15. члан садржи датум ступања Правилника на снагу.

Систем организован на овај начин и уз овај правилник обезбеђује широку доступност научних резултата, уз уважавање ауторских права и законских обавеза.

5.1.3 Правилник о коришћењу мултимедијалне платформе за електронско учење

Правилник је усвојен 13. децембра 2023. године, а у општим одредбама утврђује се да се Правилник примењује на све факултете⁵⁶ у саставу Универзитета у Приштини, организационе јединице и појединце, а њиме се уређује основна правила за коришћење и одржавање универзитетске мултимедијалне платформе за електронско учење. Поред тога утврђује се улога Рачунарског центра и коришћење Платформе.

⁵⁶ Видети члан 2. Правилника о коришћењу мултимедијалне платформе за електронско учење, бр. 23-1050/1

Други део Правилника утврђује предмете и налоге и ту се наводи да је продекан за наставу на факултету задужен за пријем захтева за креирање предмета на платформи за електронско учење, а члан 6. садржи и податке које захтев за креирање налога треба да садржи. Утврђују се и рок за достављање података, валидност и оправданост захтева и даља процедура тог захтева, укључујући отварање налога за студенте и упис студената на предмет на Платформи, као и дефинисање неактивног предмета.

Трећи део Правилника односи се на кориснике платформе за е-учење, односно њихове улоге. Утврђују се следеће улоге: Менаџер, предавач, полазник и гост. Улоге су појединачно дефинисане члановима 12. – 15. Правилника.

Четврти део уређује отказивање и престанак услуга, где се наводи да корисник може отказати коришћење платформе за е-учење пружаоцу услуга,⁵⁷ као и начин на који се то спроводи. Члан 23. дефинише недозвољено коришћење ресурса и сервиса платформе за е-учење.

Пети део чине завршне одребе, које су саставни део правних регулатива. Поред тога, овде се наводи и да су запослени у РЦУП-у⁵⁸ задужени за праћење примене овог правилника.

Овај правилник од великог је значаја за развој и унапређење е-учења и дигитализације на Универзитету јер поставља јасна правила и процедуре за коришћење, одржавање и унапређење универзитетске мултимедијалне платформе за електронско учење. Његова примена омогућава стандардизацију процеса јер уређивање креирања предмета, налога и управљања Платформом обезбеђује доследност у коришћењу дигиталних ресурса на свим факултетима. Улога продекана за наставу и утврђивање рокова и процедура за креирање налога и упис студената убрзава и олакшава процес дигиталне интеграције наставе, самим тиме и ефикаснију организацију наставе. Прецизно дефинисање улога (менаџер, предавач, полазник, гост) јача функционалност платформе и подстиче одговорно коришћење, док надлежности Рачунарског центра у праћењу примене правилника доприносе техничкој подршци и континуираном побољшању е-учења. Чланови који дефинишу недозвољено коришћење ресурса обезбеђују сигурност и одговорно коришћење платформе, чиме се спречава злоупотреба платформе и података корисника. Усвајање униформног приступа дигиталним алатима промовише дигиталну трансформацију образовања и олакшава студентима и наставницима приступ савременим технологијама.

⁵⁷ Члан 20. Правилника

⁵⁸ Рачунарски центар Универзитета у Приштини

Захваљујући овим мерама, Правилник подстиче унапређење наставног процеса, развој дигиталних вештина и ширење приступа образовању кроз дигиталне платформе.

Текст Правилника садржи одређене граматичке и техничке недостатке, као што је неисправно набрајање чланова. Због тога је неопходно извршити одговарајуће корекције како би се документ ускладио са техничким и стилским стандардима.

5.1.4 Правилник о начину евидентирања, заштите и коришћења електронских докумената

Правилник о начину евидентирања, заштите и коришћења електронских докумената⁵⁹ усвојен је на Савету Универзитета, 4. маја 2022. године, и њиме се уређује начин евидентирања, заштите и коришћења електронских докумената, листа категорија архивске грађе и документарног материјала у електронском облику насталог деловањем стваралаца, односно радним и другим процесима на Универзитету у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.

Чланом 2. Правилника дефинисано је шта обухвата начин евидентирања, заштите и коришћења електронских докумената, као и решење у којем се електронско архивирање врши.

Значење појмова употребљених у овом правилнику описано је у члану 3. Правилника, укупно дефиниција деветнаест појмова садржано је у поменутом члану.

Документарни материјал у електронском облику чува се на електронским медијима, односно електронским форматима, у оригиналу или у облику копије у дигиталном облику (чл. 4.).

Електронско архивирање спроводи се кроз софтверско решење „еАрхив“, које представља део архивског информационог система. Ово интерно софтверско решење омогућава поуздано електронско чување документације, у складу са одредбама Правилника. Софтвер обезбеђује безбедно вођење електронске евиденције о примљеној и издатој документацији, уз примену свих мера заштите архивске грађе у електронском облику (чл. 5.). Чланом 6. утврђује се начин на који стваралац врши електронско архивирање у интерном софтверском решењу, као и подаци о ствараоцу и остале релевантне радње за вођење евиденције, чување материјала и друго.

Запослена и друга радно ангажована лица посебном одлуком именују се да врше архивирање, и они имају статус стручног лица у смислу Закона о архивској грађи и архивској

⁵⁹ Правилника о начину евидентирања, заштите и коришћења електронских докумената, Универзитет у Приштини, бр. 22-328/3

делатности, док су њихови послови ближе одређени Правилником о систематизацији и организацији послова ствараоца. Истим чланом (чл. 8.), утврђује се поверљивост података о шифрама и лозинкама, које су строго поверљиве и не могу се откривати другим лицима без посебне дозволе стручног лица, или другог надлежног лица или органа. Стваралац све послове спроводи гарантујући заштиту, аутентичност, веродостојност, целовитост и употребљивост електронских докумената, што је прописано чланом 9. Правилника, док се чланом 10. утврђује начин предаје архивске грађе у електронском облику, а чланом 11. чување архивске грађе.

Правилник о евидентирању, заштити и коришћењу електронских докумената доприноси дигитализацији и унапређењу електронске управе на Универзитету, јер уводи стандарде и процедуре за ефикасно управљање електронским документима и архивском грађом. Његовим усвајањем постижу се различити позитивни ефекти:

- Повећава се ефикасност и транспарентност, јер увођење система за електронско архивирање омогућава централизовано и безбедно чување документације, а ризик од оштећења или губитка докумената се значајно умањује, док је истовремено олакшано њихово проналажење и обрада.
- Прелазак на електронско архивирање прати глобалне трендове дигитализације, чинећи Универзитет савременијим и технолошки напреднијим.
- Прописане мере заштите података, поверљивост шифара и лозинки, као и захтев за интегритетом докумената, обезбеђују сигурност осетљивих информација, што је кључно у дигиталном добу.
- Дефинисање процедура за електронско вођење евиденције, архивирање и обраду докумената поједностављује административне процесе, чиме се смањује оптерећење запослених и убрзава рад.
- Унапређује се правна стандардизација, јер прецизне дефиниције и правила утврђена у правилнику омогућавају доследну примену, док се ангажовање стручних лица, у складу са Законом о архивској грађи, осигурава професионално руковање материјалима.

Иако је Правилник о евидентирању, заштити и коришћењу електронских докумената већ усвојен, а инфраструктура обезбеђена, јер је софтвер за електронско архивирање обезбеђен, још увек се није започело са имплементацијом овог процеса јер то захтева низ конкретних корака који ће обезбедити ефикасност и функционалност система. План за увођење процеса електронског архивирања на Универзитету постоји и представља важан корак ка модернизацији и дигитализацији административног рада и управљања документацијом.

Закључно, имплементација електронског архивирања представља темељ за даљу дигитализацију и унапређење сервиса е-управе, чиме Универзитет постаје ефикаснији, модернији и конкурентнији у образовном систему.

5.1.5 Правилник о заштити података о личности

У Републици Србији, заштита података о личности регулисана је Законом о заштити података о личности.⁶⁰ Овај закон је усклађен са Општом уредбом о заштити података (GDPR) Европске уније, што је омогућило модернији и свеобухватнији приступ заштити података.

Правилник о заштити података о личности усвојен је на Сенату Универзитета, 4. маја 2022. године, и ближе регулише заштиту података о личности лица која су запослена или се налазе у одређеној вези са Универзитетом у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.⁶¹

Овај правилник има за циљ да обезбеди транспарентност и правну сигурност у поступцима обраде података о личности. Поред тога, он утврђује правни основ и сврху обраде, категорије података који подлежу обради, као и права физичких лица у погледу заштите и управљања њиховим личним подацима. У члану 3. објашњавају се поједини изрази и њихова значења: Податак о личности, лице на које се подаци односе, обрада података о личности, руковалац и обрађивач, док остали изрази из Правилника имају значење у складу са Законом о заштити података о личности.

Члан 4. Правилника садржи податке о личности запослених које Универзитет обрађује, наглашава законску обавезу заштите података и минимизације у њиховој обради. Члан 5. дефинише податке о личности студената којима се одређује њихов идентитет, образовни и социјални статус и потребна образовна, социјална и здравствена подршка у складу са Законом о заштити података о личности, Законом о високом образовању и другим законима. Члан 6. садржи које податке о личности кандидата за посао може обрађивати Универзитет као руковалац, док члан 7. налаже да руководиоца може обрађивати податке о личности других лица, у складу са законским прописима, на начин да се осигура законитост обраде

У члану 8. наводи се да се подаци о личности могу прикупљати директно од лица на које се ти подаци односе, такође и из других извора, али под условом да служе остваривању обавеза

⁶⁰ Закон о заштити података о личности, „Сл. Гласник РС”, бр. 87/2018.

⁶¹ Запосленим се сматра физичко лице које је запослено на Универзитету на основу уговора о раду, као и лице ангажовано по основу уговора о допунском раду, уговора о делу и слично, док се лицима која су у одређеној вези са Универзитетом сматрају сва лица чије податке Универзитет обрађује: студенти, кандидати, клијенти и слично.

које су предвиђене законом и који су релевантни за запослење. Члан 9. дефинише да се обрада података о личности врши у складу са законом и ограничена је на конкретне сврхе као што су заснивање радних односа и остваривање управних поступака, док се не обрађује шири круг података од оних који су неопходни за остваривање сврха наведених у поменутом члану. Ово осигурава правну основу и заштиту права лица.

Члан 10. дефинише рок за чување података о личности, који је неопходан за остваривање сврхе обраде и наводи да се подаци неће задржати дуже него што је неопходно за остваривање сврхе за коју су прикупљени, већ ће се истеком рока за њихово чување трајно обрисати. Изузетак су одређени случајеви, као што су потреба за испуњење законских обавеза и правног захтева.

Уколико се обрада података о личности врши на основу пристанка, он се даје у писаној форми и представља добровољно и недвосмислено изражавање воље тог лица, којом се оно саглашава са обрадом података о личности, дефинисано је чланом 11. Правилника. Пример ове форме јесте Сагласност о обради података о личности, коју користи служба за међународну сарадњу као обавезан документ приликом пријаве за програме кредитне мобилности.⁶² Став 3. овог члана јасно наводи да опозив на престанак не утиче на допуштеност обраде која је вршена на основу пристанка пре опозива, као и да тај опозив мора бити недвосмислен, као и давање престанка.

У члану 12. уређује начин прикупљања података, док наредни члан наводи право које лица чије се подаци обрађују може захтевати од Руковооца. У члану 13. се још наводи да ће Руковалац, лицу на које се подаци односе, доставити копију података које обрађује, као и да од лица може потраживати накнаду нужних трошкова за израду копија.

Запослени и друга ангажована лица у обавези су да уступе своје личне податке које су потребни руковооцу за испуњење законских обавеза. Запослени су обавезни да поштују и штите личне податке које обрађују током обављања својих послова. Запослени обрађују само оне податке који се односе на обраду података о личности за које им је дозвољен приступ, у складу са пословима њиховог радног места (чл. 14.).

Универзитет, у складу са чланом 15. Правилника одредио је лице за заштиту података о личности.⁶³ Контакт подаци објављени су на интернет страници Универзитета.⁶⁴ Међутим, с обзиром на то да подаци нису лако доступни, препоручује се њихово постављање на видљивије

⁶² Доступно на https://pr.ac.rs/wp-content/uploads/pravilnik_o_zastiti_podataka_o_licnosti.pdf, 20. децембар 2024.

⁶³ у складу са чланом 56. став 2. тачка 2. Закона о заштити података о личности

⁶⁴ Доступно на <https://pr.ac.rs/univerzitet/propisi-i-dokumenta/> 23- децембар 2024.

и једноставније доступно место, попут посебног одељка „Увид јавности“ или сличне рубрике, како би се осигурала транспарентност и лакше остваривање права заинтересованих лица.

Чланом 16. Правилника јасно је прописано да приступ подацима о личности имају Руковалац и запослени код Руковаоца. Став 2. овог члана утврђује услове под којима Руковалац може уступити податке о личности, као и обавезу Руковаоца да предузме све неопходне мере како би осигурао да се ови подаци обрађују и чувају у складу са важећим законом и другим применљивим прописима. Став 3. регулише ситуације у којима је Руковалац дужан да уступи податке о личности државним органима и организацијама, док став 4. одређује услове и прописе по којима Руковалац може износити податке о личности из Републике Србије у оквиру међународне сарадње.

Закон о заштити податка о личности примењује се на сва питања која нису регулисана овим поравилником.

Правилник о заштити података о личности Универзитета у Приштини је веома важан у процесу дигитализације установе, јер обезбеђује правну сигурност и транспарентност за сваку обраду личних података. Усмерен на приватност и заштиту података, Правилник даље усклађује праксу Универзитета са законским прописима, укључујући Закон о заштити података о личности и Општу уредбу о заштити података (GDPR). Такво законско покриће, дакле, даје гаранцију да се лични подаци, било да се ради о запосленима, студентима или кандидатима, третирају на исправан, безбедан начин и са поштовањем у погледу права лица чији се подаци обрађују. Дигитализација универзитетских процеса захтева јасну и прецизну регулативу, а овај правилник основа је за одговарајуће управљање и заштиту података о личности у сваком дигиталном пословању Универзитета, почевши од обезбеђивања правне заштите и осигуравања етичке употребе података.

5.1.6 Правилник о израду и одржавање веб презентације Универзитета и факултета из његовог састава

Правилник о изради и одржавању веб презентације Универзитета и факултета, усвојен на седници Сената 30. септембра 2014. године, утврђује основна правила за креирање и одржавање веб презентација Универзитета и његових организационих јединица. Његова сврха је дефинисање стандарда и процедура које доприносе унапређењу квалитета, видљивости и доступности Универзитетских веб презентација у интернет простору. Примена овог правилника обавезујућа је за све факултете у саставу Универзитета.

Иако документ има формално-правни карактер, многе одредбе правилника могу се тумачити и као препоруке.

Анализа појединачних чланова правилника:

Члан 2: Препоручује примену HTML или XHTML W3C стандарда, што је суштински неопходно за правилно функционисање модерних веб страница. Ово је више технички стандард него правна обавеза и треба га посматрати као основу за сваку интернет страницу.

Члан 3: Сматра се застарелим, јер већина модерних веб платформи више не примењује наведене стандарде. Препоручује се ревизија овог члана или његово укидање.

Члан 4: Одредба која се односи на формате слика треба да буде ажурирана како би обухватила нове формате попут WEBP, који су ефикаснији у односу на застарели BMP формат.

Члан 5: Прва ставка остаје актуелна и у складу са савременим трендовима, уз потребу повремениг прилагођавања новим претраживачким стандардима. Трећа ставка се у потпуности примењује и треба остати као обавезујућа.

Чланови 6. и 7: Ове одредбе су у форми препорука, али се углавном примењују у пракси. Потребно је омогућити копирање текста са веб презентација тамо где је то прикладно, али уз ограничења ради заштите ауторских права.

Члан 8: Ова одредба је обавезујућа и мора остати у формално-правној форми, уз потребу модификације линкова где је то потребно.

Члан 9: Овај члан дефинише обавезан садржај веб презентација и треба да буде допуњен информацијама о мисији, визији и циљевима институције, у складу са стандардима акредитације високошколских установа. Сајт Универзитета садржи поменуте садржаје, само их је неопходно уврстити и у Правилник.

Члан 10: Утврђује обавезу да веб презентације садрже податке о датуму креирања и последњег ажурирања. Ова одредба је кључна за транспарентност и непромењивост, стога требају се стриктно примењивати.

Члан 11: Одредба која препоручује употребу PDF формата треба остати као препорука, а не обавеза.

Члан 12: Прати сајт и опште је правило које треба примењивати.

Члан 13: Препоручује могућност креирања засебних страница за организационе јединице и појединце, што је практично уколико постоје ресурси, као што је сајт Центра за развој каријере.

Члан 15: Став 2. који наводи одређене сертификате, треба поједноставити. Навођење конкретних сертификата није ефикасно због честих промена, па је препоручљиво уклонити спомињање TERENA сертификата.

Предлог измена и организације правилника:

Препоручује се да Правилник буде реорганизован у два дела, односно целине:

1. Обавезујући део: Садржао би искључиво одредбе које су формално-правне природе и чија је примена обавезна, са ажурираним сегментима.
2. Препоруке: Сегмент који садржи неформалне одредбе, али корисне смернице за унапређење веб презентација, које организационе јединице могу добровољно применити.

Овај приступ омогућио би већу флексибилност, прилагођавање савременим потребама и ефикаснију имплементацију стандарда у пракси.

5.2. Репозиторијум докторских дисертација

Закон о високом образовању у члану 30. наводи: *Универзитет је дужан да установи дигитални репозиторијум у којем се трајно чувају електронске верзије одбрањених докторских дисертација, заједно са извештајем комисије за оцену дисертације, подацима о ментору и саставу комисије и подацима о заштити ауторских права, као и да све наведене податке учине јавно доступним. Копију садржаја који се чува у репозиторијуму универзитет је дужан да у року од три месеца од одбране тезе достави у централни репозиторијум који води Министарство.*

Изменом Закона о библиотечко-информационој делатности од 2011. године,⁶⁵ чланом 51. ставом 9, Универзитетске библиотеке постају централне високошколске библиотеке које успостављају и одржавају дигиталне репозиторијуме матичних високошколских установа који садрже дигитализоване дисертације, радове наставника, сарадника и студената, образовни материјал, дигитализоване публикације из фондова високошколских библиотека и други материјал од интереса за матичну установу. Универзитетска библиотека Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици део је овог система.

⁶⁵ Закон о библиотечко-информационој делатности "Службени гласник РС", бр. 52/2011.

Портал „Е-тезе” Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици омогућује претраживање, преглед и преузимање докторских дисертација одбрањених на Универзитету. Успостављен је као проширење система „Е-тезе“, који је развијен у оквиру Темпус пројекта „Нови библиотечки сервиси на универзитетима Западног Балкана“.⁶⁶

Систем „Е-тезе“ обезбеђује приступ дисертацијама одбрањеним на универзитетима у Београду, Нишу и Крагујевцу, учесницима Темпус пројекта. Докторске дисертације у електронском облику чувају се у дигиталним репозиторијума универзитета који су успостављени под системом за дугорочно похрањивање и индексирање докумената у дигиталном облику – РНАИДРА⁶⁷ Универзитета у Бечу.

Универзитетска библиотека Универзитета од 2015. године прикупља докторске дисертације које су производ докторских студија и бране се на Универзитету, и у папирној и у електронској форми. Докторска дисертација се ставља на сајт Универзитета на увид јавности (у електронској форми) пре одбране. Након завршене процедуре и одбране докторске дисертације, дисертација се уноси у портал „Е-тезе” који омогућује претраживање, преглед и преузимање докторских дисертација одбрањених на овом универзитету. Тренутно, укупан број теза у локалном репозиторијуму износи 186.

5.3. Јединствени информациони систем просвете

ЛИСП се сматра најважнијим пројектом у области дигитализације образовања у Републици Србији, а његова званична употреба започела је 2019. године. Осмишљен је да буде темељ и подршка целокупном систему који обухвата развој, финансирање, праћење, ефикасно планирање и управљање ресурсима у свим нивоима образовног система. Идејни пројекат, по захтеву Министарства просвете, разрадио је Рачунски центар Електротехничког факултета Универзитет у Београду.

„ЛИСП представља основу за модернизацију управљања, доношење одлука на основу информација у циљу обезбеђивања квалитетног и ефикасног система образовања и васпитања уз рационализацију финансирања и смањење административног оптерећења свих запослених у систему образовања и васпитања.”

⁶⁶ Координатор пројекта била је Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду, реализован је у периоду од 2009. до 2012. године.

⁶⁷ Permanent Hosting, Archiving and Indexing of Digital Resources and Assets <https://phaidra.univie.ac.at/>, 29. децембар 2024.

У оквиру информационог система одвија се размена података на више нивоа: између школа и општина, школа и регионалних школских управа Министарства просвете, као и између регионалних управа и централног нивоа Министарства. Такође је планирана највећа могућа аутоматизација преноса података од централног нивоа Министарства према школама.

Следећи конкретни циљеви ЈИСП-а могу се издвојити:

- Изградња јединственог информационог система у образовању и интеграција појединачних напора и решења.
- Подизање информатичке основе за модернизацију управљања, односно, доношење одлука на основу поузданих и проверених информација.
- Ефикасније планирање ресурса и управљање ресурсима.
- Рационализација финансирања образовања.
- Лакше праћење активности у образовном систему на свим нивоима управљања образовањем и могућност лаког прегледа свих релевантних података.
- Лака размена података између школа, школских управа Министарства просвете, централног нивоа Министарства, локалних самоуправа, као и максимална могућа аутоматизација преноса података.
- Подршка праћењу индикатора развоја у области образовања и образовног система, испуњавању стандарда, а самим тим и подршка европској интеграцији земље.⁶⁸

На специјализованом порталу отворених података, који садржи информације из ЈИСП-а, објављени су сви подаци о установама који су законом дефинисани као јавни. Сваки грађанин може приступити информацијама о појединачним школама у Србији, укључујући број запослених, наставне планове и програме, број ученика и студената, број група и одељења, као и њихове инфраструктурне капацитете.

Подаци из регистра установа су отворени подаци, јавно доступни на званичној интернет страници Министарства у машински обрадивом облику, осим података о финансијским средствима која се стичу из буџета Републике Србије, односно аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе и података о приходима од проширене делатности и њиховом трошењу.⁶⁹

Систем, који је повезан са Централним регистром обавезног социјалног осигурања, такође, обухвата статистичке податке о томе да ли се ученици након завршетка средње школе уписују на високошколске установе или одмах ступају на тржиште рада. Уколико одлуче да

⁶⁸ Рачунски центар Електротехничког факултета, Универзитет у Београду, http://projekti.rc.etf.bg.ac.rs/projekti/idejni_jisp, 7. октобар 2024.

⁶⁹ Чл. 5. Правилника о Јединственом информационом систему просвете, „Службени гласник РС”, бр. 81/2019.

траже посао, бележи се колико времена им је потребно да га пронађу, да ли се запошљавају у струци за коју су се школовали, колика је њихова просечна почетна плата, као и други релевантни показатељи. Портал садржи и податке о високошколским установама, који укључују: просечно време студирања на свакој установи појединачно, колико студенти чекају на посао након дипломирања, да ли проналазе посао у струци, износ просечне бруто плате и слично.

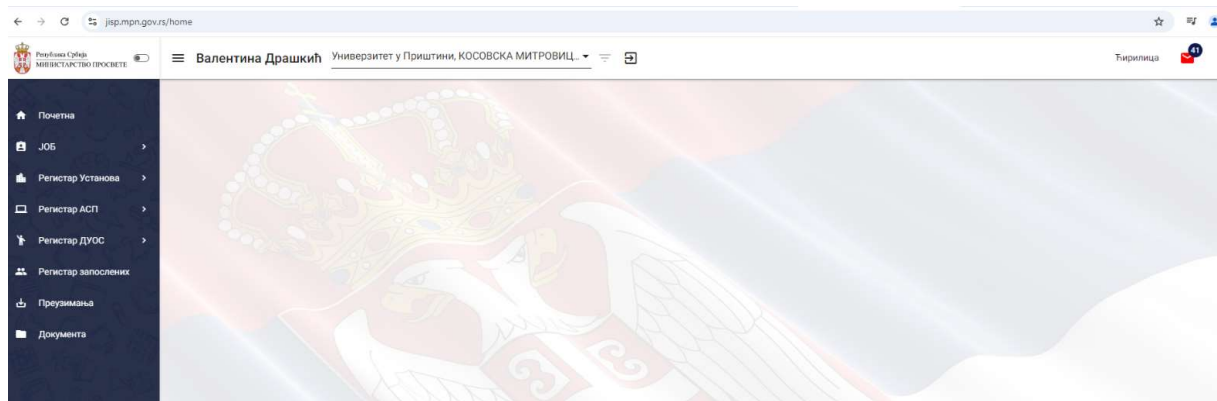
Подаци се у ЈИСП систем уносе континуирано, при чему су лични подаци грађана заштићени на начин да сваки ученик приликом уноса његових података добија ЈОБ.⁷⁰ Овај број омогућава праћење образовног пута ученика од предшколског узраста до завршетка високог образовања, уз напомену да су сви подаци у систему анонимни ради заштите приватности.

Министарство просвете отвара приступни налог за високошколску установу, као и за запосленог назначеног у захтеву као лице овлашћено за унос података, који приступа ЈИСП-у употребом квалификованог електронског сертификата. На Универзитету постоји одговорно лице за унос података и подаци се редовно уносе и ажурирају. Сваки факултет у саставу Универзитета, као правно лице, и Ректорат имају своје налоге и своје одговорно лице за унос података.

Податке у ЈИСП, који је званично пуштен у рад марта 2022. године, на нашем универзитету уносе одговорна лица, које је овластио ректор, односно декан, а одобрило МПНТР. С обзиром да на нивоу Универзитета не постоје организовани студијски програми, а самим тиме ни студенти, у ЈИСП нашег универзитета, уносе се следеће категорија података:

- Регистар установа
 - Правни статус установе
 - Статус у систему
 - Развојни план установе
 - Локације и објекти
 - Акти установе
 - Органи установе
 - Пројекти
 - Групе
- Регистар запослених

⁷⁰ Јединствени образовни број

Слика 1. Почетна страна ЈИСП-а Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици (Ректората)

Факултети, као високошколске јединице са својством правног лица, поред горе наведених категорија, уносе податке у регистар студената, и акредитованих студијских програма.

Министарство просвете управља ЈИСП-ом, задужено је за обезбеђивање ресурса за успешно функционисање система, услова за сигурност и безбедност софтвера и техничке опреме. Канцеларија за информационе технологије и електронску управу, која пружа техничку подршку за послове Министарству, обавља своје послове у складу са законом којима се уређује заштита података о личности и у обавези је да све податке које сазна приликом обављања тих послова, чува као тајну. Правилник о јединственом информационом систему просвете прописује ближе услове и начин успостављања Јединственог информационог система просвете, регистара установа, акредитованих високошколских установа, акредитованих студијских програма, запослених у установама и високошколским установама, деце, ученика, одраслих и студената, вођења, прикупљања, уноса, ажурирања и доступности података који се уносе у регистре, као и врсте статистичких извештаја на основу података из регистара. Установе су обавези у да у одређеном року у складу са Законима и подзаконским актима уносе податке.

Статистички извештаји израђују се на основу јавно доступних података у регистрима из члана 3. став 2. овог Правилника о Јединственом информационом систему просвете. Статистички извештаји за чију израду се користе и подаци који нису јавно доступни, морају бити у агрегираном облику који обезбеђује заштиту података о идентитету личности.

Отворени подаци из ЈИСП-а налазе на званичној веб страници Министарства просвете <https://opendata.mpn.gov.rs/>

У оквиру ЈИСП-а Министарство води регистре:

- *установа и акредитованих високошколских установа;*
- *акредитованих студијских програма;*
- *запослених у установама и високошколским установама;*
- *деце, ученика, одраслих и студената*

5.4. Информациони систем универзитета

Информациони систем Универзитета представља дигиталну платформу која централизује и интегрише релевантне податке и информације које су неопходне за ефикасно и унапређено функционисање Универзитета. Овај систем је важан алат у процесу дигитализације, јер омогућава прикупљање, управљање и обраду података на стандардизован и технолошки напредан начин. Систем је развио Рачунарски центра Универзитета, у сарадњи са рачунарским центрима факултета, чиме је обезбеђена усклађеност података и њихова једноставна размена.

ИСУ обухвата широк спектар података, укључујући:

- податке о акредитацији студијских програма,
- податке о наставном особљу и наставним предметима,
- биографске и академске податке о студентима, укључујући завршне радове и податке за издавање диплома,
- податке о научним публикацијама, конференцијама, часописима и пројектима,
- детаљне податке о организационим јединицама, пријемним испитима и накнадама трошкова.

Кључни аспекти ИСУ:

- Стандардизација података, јер Правилник налаже достављање података у електронском и XML формату, што обезбеђује компактност и смањује ризик од грешака у обради информација.
- Ефикасност и ажурност, из разлога што прецизно дефинисана динамика и рокови за достављање података обезбеђују да систем садржи најновије информације, чиме се олакшава управљање и доношење одлука.
- Транспарентност, јер јавност података и могућност статистичке обраде омогућавају бољи увид у рад Универзитета и подршку у научним анализама.

- Подршка процесима акредитације, зато што интеграција података о акредитацији, пројектима и конференцијама убрзава и поједностављује припрему извештаја и документације.
- Одговорности су дефинисане, јер Правилник утврђује обавезе факултета, одговорних лица за тачност података, као и Рачунарског центра Универзитета, чиме се јасно одређују дужности свих учесника у процесу.

ИСУ подстиче дигиталну трансформацију, што за последицу има ефикасније и транспарентније административне процесе. Координацију између Универзитета и факултета на овај начин је значајно олакшана, побољшава се управљање ресурсима и подацима, а научна и образовна делатност је подржана. Све поменуто доприноси томе да Универзитет постаје савременија и конкурентнија институција у високошколском образовном простору. ИСУ представља важну компоненту у ширем сектору дигитализације, јер поред ефикасности и транспарентности приликом управљања подацима, ИСУ омогућава значајну интеграцију са различитим дигиталним сервисима, чиме постаје незаобилазан елемент имплементације сервиса модерне електронске управе. ИСУ омогућава аутоматизовану размену информација између Универзитета и на тај начин доприноси и електронској управи, факултета и надлежних институција, укључујући Министарство просвете и друга релевантна тела. Ова интеграција олакшава израду извештаја, достављање података о акредитацијама и статистичке анализе, чиме се знатно смањује административно оптерећење и убрзава процес доношења одлука.

ИСУ је усклађен са савременим трендовима дигитализације јавног сектора, што омогућава интеграцију са другим електронским сервисима, попут система за електронско архивирање. Он значајно унапређује корисничко искуство запослених, пружајући приступ релевантним информацијама и услугама у реалном времену путем електронских портала. Овлашћена лица могу једноставно приступати подацима и ефикасно управљати њима, чиме се постиже већа продуктивност и транспарентност у раду. Поред тога, ИСУ игра кључну улогу у унапређењу безбедности података, захваљујући уграђеним механизмима заштите, као што су контрола приступа, шифровање података и редовне провере сигурности. Ово је од посебног значаја с обзиром на све већу употребу осетљивих информација у дигиталним форматима, што захтева примену високих стандарда заштите у складу са важећим законским регулативама о заштити података.

ЗАКЉУЧАК

Приликом истраживања за потребе овог мастер рада, доказана је основна хипотеза која је постављена пре приступања истраживању. Циљ истраживања био је да се докаже да ли дигитализација и примена ИКТ у јавној управи омогућава ефикасност администрације, доступност информација, транспарентност поступања и података, као и уштеду времена и ресурса. Путем претходно изнетих анализа имплементираних електронских сервиса и релевантних правних аката, слојевито и на више нивоа, приказано је да је основна хипотеза у потпуности доказана.

Истраживање, досадашња пракса и искуство показали су да развој и примена ИКТ технологија у јавном сектору представљају кључни фактор у модернизацији јавне управе. На глобалном нивоу, резултати истраживања показују предности дигитализације и примене ИКТ у јавној управи.

На микро нивоу, анализом нормативног оквира и дигиталних сервиса који се користе на Универзитету, показано је да дигитализација побољшава ефикасност рада, олакшава приступ информацијама и повећава транспарентност процеса. Такође, истраживање показује како унапређени дигитални системи доприносе побољшању процеса управљања и учења у академској заједници, смањују могућност грешака и злоупотреба, док истовремено доприносе уштеди времена и ресурса, што све заједно значајно доприноси квалитету рада Универзитета.

Резултати анализе показују да је, поред технолошких аспеката, правни и регулаторни оквир кључан за успешну дигиталну трансформацију и имплементацију сервиса електронске управе. Успостављање стандарда за заштиту приватности и безбедности података представља један од најважнијих предуслова за осигуравање поверења грађана у дигиталне услуге е-управе. Анализом доступне литературе, нормативног оквира и праксе органа државне управе, доказан је значај дигитализације у е-управи, кроз начине на који дигитализација унапређује ефикасност јавне управе, олакшава приступ грађанима и привреди различитим услугама путем интернета и да ли се смањују административне процедуре и трошкови.

Приказом дигиталних сервиса који се користе на Универзитету, као и анализом релевантног нормативног оквира, утврђена је палета бенефита које дигитализација е-управе доноси Универзитету.

Доказано је и да нормативни оквир и дигитални сервиси олакшавају студентима и запосленима приступ релевантним подацима, академским ресурсима и сервисима на једном месту, затим како поменути сервиси убрзавају и унапређују обрађивање студентских и захтева наставника, процес акредитације и самовредновања и квалитет научних публикација и пројеката. Отворена управа као саставни елемент дигитализације подразумева транспарентност у административним процесима, па је освртом на овај концепт приказано како се дигитализацијом е-управе смањује могућност грешака или злоупотреба и омогућава приступ информацијама о раду Универзитета.

Потврђена главна хипотеза, консеквентно је изнедрила и потврду различитих посебних хипотеза:

- ✓ дигитализација сервиса на Универзитету заснована је на адекватном нормативном оквиру;
- ✓ значај дигитализације на Универзитету огледа се у стварању ефикасније администрације, боље доступности информација, транспарентности података и процеса, као и уштеди времена и ресурса;
- ✓ адекватан нормативни оквир и дигитални сервиси олакшавају студентима и запосленима приступ значајним подацима, академским ресурсима и сервисима на једном месту;
- ✓ дигитални сервиси убрзавају и унапређују обрађивање студентских и професорских захтева, процес акредитације и самовредновања и квалитет научних публикација и пројеката;
- ✓ дигитализација смањује могућност грешака или злоупотреба и омогућава приступ информацијама о раду Универзитета на транспарентан начин и омогућава бржу размену информација и повезаност са другим државним институцијама, као и да дигитализација сервиса Универзитета омогућава и заштиту личних података запослених на Универзитету.

Сасвим је евидентно да дигитализација високог образовања није само технолошка трансформација већ и стратешки правац за подизање конкурентности образовних институција и квалитета знања студената. Она омогућава студентима и запосленима лакши приступ академским ресурсима, убрзава процесе акредитације, вредновања и научних истраживања, истовремено побољшавајући ефикасност у обрађивању захтева и администрације.

ЛИТЕРАТУРА

1. Брадић–Мартиновић А., Бановић, Ј., *Дигитална ера у академском образовању: управљање истраживачким подацима*, XXX Скуп Трендови развоја: „Наставници, сарадници као центар промета у високом образовању”, Врњачка Бања, 2024;
2. Брадић–Мартиновић А., Бановић Ј., *Дигиталне вештине грађана Србије*, Институт економских наука, Београд, 2022;
3. Брадић–Мартиновић А, Бановић Ј., Здравковић А., *Репозиторијуми – дигитални ресурси савременог образовања*, Институт економских наука, Београд, 2018;
4. Вељковић Н., *Развој и имплементација оквира за евалуацију и праћење отворености Е-управе*, докторска дисертација, Електронски факултет Универзитета у Нишу, 2015;
5. Вучинић Д., *Електронска управа – концепт и услуге са освртом на електронску управу у Републици Србији*, ГЛАСНИК ПРАВА, година XI, бр. 1/2020;
1. Дробњак Ј., *Јавна управа као основни чинилац друштвеног развоја*, Администрација и јавне политике, 2 (2), 103-132. ISSN 2406-2529;
2. Јовановић З., *Корисници услуга електронске управе у ери дигитализације*, Зборник радова „Садашњост и будућност Услужног права“, Крагујевац, 2022;
3. Лилић С., *Управно право и управно процесно право*, Београд, 2013;
4. Качановски В., *Електронска управа-технологије, сервиси и безбедност*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2015;
5. Милић П., *Један приступ међусобном повезивању отворених података е-управе*, докторска дисертација, Електронски факултет Универзитета у Нишу, 2018;
6. Палевић М., *Правни оквир електронске управе у Србији*, Зборник радова „Услуге и права корисника“, Крагујевац 2020;
7. Попивода Д., *Електронски потпис*, „Гласник" Адвокатске коморе Војводине, часопис за правну теорију и праксу, Нови Сад, јул-август 2009;
8. Стефановић Д., Николић Ј., Митровић С., Андерла А., Меловић Б., *Електронска управа у Србији Перспектива грађана*, Инфотех-Јахорина, Вол. 13, март 2014;

9. Тороглановић М., *Електронска јавна управа*, Мастер рад, Универзитет у Нишу, 2023;
10. Astawa, I. P. M., & Dewi, K. C. (2018). *e-Government facilities analysis for public services in higher education*. In Journal of Physics: Conference Series (Vol. 953, No. 1, p. 012061). IOP Publishing;
11. Gongg Y., Yangb J., Shia X., *Towards a comprehensive understanding of digital transformation in government: Analysis of flexibility and enterprise architecture*, School of Information Management, Wuhan University, Wuhan, Hubei 430072, PR China;
12. Lee, C. P., Chang, K., & Berry, F. S. (2011). *Testing the development and diffusion of e-government and e-democracy: A global perspective*. Public administration review, 71(3), 444-454;
13. Meuleman J., Kwok W. :, Aquaro V., *Open Government Data for Sustainable Development: Trends, Policies and Assessment: Continuing the Pilot Assessment of the Open Government Data Index (OGDI)*, 5, Conference: ICEGOV 2022: 15th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance, November 2022;
14. Schuetze H. G., Vries W., Álvarez Mendiola G., *Digitalization of Higher Education: An Introduction*, Volume 16, Issue 2 (2024), pp. 6-12 Journal of Comparative & International Higher Education;
15. Viana, A. C. A. (2021). Digital transformation in public administration: from e-Government to digital government. International Journal of digital law, 1, 29-44;
16. Водич за квалификовани електронски потпис у Србији <https://statt.rs/sr/vodic-za-kvalifikovani-elektronski-potpis-u-srbiji/>;
17. Кратак водич о електронском потпису <https://zuniclaw.com/elektronski-potpis/>;
18. Унапређење процеса дигитализације у Србији, Институт за развој и иновације, Доступно на <https://iri.rs/institut/unapredjenje-procesa-digitalizacije-u-srbiji/>;
19. *The hidden obstacles to government digital transformation*, Institute for Government, 2 Carlton Gardens London SW1Y 5AA, United Kingdom;
20. Од печата и факсимила до квалификованог електронског потписа – примена и предности <https://www.minimax.rs/sr-latn-rs/od-pecata-i-faksimila-do-kvalifikovanog-elektronskog-potpisa-primena-i-prednosti/>;

ПРАВНИ ИЗВОРИ

1. Закон о електронској управи „Службени гласник РС”, бр. 27/2018;
2. Закон о електронском документу, „Службени гласник РС”, бр. 51/2009;
3. Закон о електронском потпису „Службени гласник РС”, број 135/2004;
4. Закон о заштити података о личности, „Сл. Гласник РС”, бр. 87/2018;
5. Закон о високом образовању, „Службени гласник РС”, бр. 88/2017, 73/2018, 27/2018 – др. закон, 67/2019, 6/2020 - др. закон, 11/2021 – аутентично тумачење, 67/2021, 67/2021 – др. закон и 76/2023;
6. Закон о Регистру административних поступака, „Службени гласник РС”, бр. 44/2021;
7. Закон о управном поступку „Службени гласник РС” бр. 18/2016, 95/2018, аутентично тумачење и 2/2023 одлука УС;
8. Закон о библиотечко-информационој делатности "Службени гласник РС", бр. 52/2011;
9. Закон о планском систему Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 30/2018;
10. Закон о државној управи „Службени гласник РС”, бр. 79/25, 101/2007, 95/2010, 99/2014, 47/2018, 30/2018;
11. Уредба о ближим условима за успостављање електронске управе „Службени гласник РС”, бр. 104/2018;
12. Уредба о организационим и техничким стандардима за одржавање и унапређење Јединствене информационо-комуникационе мреже електронске управе и повезивање органа на ту мрежу „Службени гласник РС”, број 104/2018;
13. Уредба о начину вођења Метарегистра, начину одобравања, суспендовања и укидања приступа сервисној магистрала органа и начину рада на Порталу еУправа „Службени гласник РС”, број 104 од 28. децембра 2018;
14. Уредба о ближим условима за израду и одржавање веб презентације органа „Службени гласник РС”, бр. 104/2018;
15. Уредба ЕУ 2016/679 (енг. General Data Protection Regulation); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN>;

16. Стратегија развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2015-2018. године и акциони план за спровођење стратегије за период од 2015-2018. године. Београд; „Службени гласник РС”, бр. 107/2015;
17. Стратегија развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2009. до 2013. године, „Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка, 101/07 и 65/08;
18. Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године, Службени гласник РС, бр. 42/2021 и 9/2022;
19. Стратегија развоја широкопојасних мрежа и сервиса у Републици Србији до 2023. године, „Службени гласник РС”, бр. 33/2018;
20. Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године, „Службени гласник РС” бр. 63/2021;
21. Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. Године „Службени гласник РС”, бр. 86/2021;
22. Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године, „Службени гласник РС”, бр. 51/2010;
23. Стратегије развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 20204. године, „Службени гласник РС”, бр. 21/2023;
24. Стратегија развоја електронских комуникација у Републици Србији од 2010. до 2020. године „Службени гласник РС”, бр. 68/2010;
25. Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. Године „Службени гласник РС”, бр. 42/2021 и 9/2022;
26. Правилник о начину и динамици достављања података у информациони систем Универзитета, Универзитет у Приштини, бр. 19-2/53, од 5. марта 2019;
27. Правилник о спровођењу платформе за отворену науку на Универзитет у Приштини, Универзитет у Приштини, бр. 19-2/3, од 6. марта 2019;
28. Правилник о коришћењу мултимедијалне платформе за електронско учење, Универзитет у Приштини, бр. 23-1050/1, од 13. децембра 2023;
29. Правилник о издавању временског жига, „Службени гласник РС”, бр. 112/2009;
30. Правилника о Јединственом информационом систему просвете, „Службени гласник РС”, бр. 81/2019;

31. Правилник о начину евидентирања, заштите и коришћења електронских докумената, Универзитет у Приштини, бр. 22-328/3, од 4. маја 2022;
32. Правилник о заштити података о личности, Универзитет у Приштини, бр. 22-328/4, од 4. маја 2022;
33. Правилник за израду и одржавање веб презентације Универзитета и факултета из његовог састава, Универзитет у Приштини, бр. 14-2/182-1, од 1. октобра 2014;
34. Правилник о условима за пружање услуге квалификоване електронске доставе и садржају потврде о пријему и достави електронске поруке, „Службени гласник РС”, бр. 99/2020 и 74/2021;
35. Директива 1999/93 ЕЗ Европског парламента и савета од 13. децембра 1999. године о оквиру Заједнице за електронске потписе Доступно на <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=celex%3A31999L0093>;
36. Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on a common regulatory framework for electronic communications networks and services (Framework Directive), Official Journal L 108 , 24/04/2002 P. 0033 – 0050, Доступно на <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002L0021>;
37. Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2020. до 2022. године са Акционим планом за његово спровођење, „Службени гласник РС” бр. 85/2020;
38. Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2020. до 2022. године са Акционим планом за његово спровођење, „Службени гласник РС“ бр. 85/2020;
39. Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период 2023. до 2025. године са Акционим планом за његово спровођење. Београд: Влада Републике Србије, „Службени гласник РС“ бр. 33/2023;

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

1. Е-Управа <https://euprava.gov.rs/>;
2. Министарство просвете, Дигитализација у просвети, <https://prosveta.gov.rs/prosveta/digitalizacija-u-prosveti-i-nauci/>;
3. Регистар пружалаца квалификованих услуга од поверења <https://mit.gov.rs/tekst/sr/583/registar-pruzalaca-kvalifikovanih-usluga-od-poverenja-.php>;

4. Привредна комора Србије
<https://api.pks.rs/storage/assets/Potpisivanje%20i%20verifikacija%20PDF%20dokumenata%20kori%C5%A1%C4%87enjem%20aplikacije%20Adobe%20Reader.pdf>;
5. Digital Transformation of Higher Education in 2024 (+Examples),
<https://whatfix.com/blog/digital-transformation-in-higher-education/>;
6. UN E-Government knowledgebase, <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Overview>;
7. Отворена Влада, „Анализа ефеката прописа закон о електронској управи”, 2018,
<https://otvorenavlada.rs/analiza-lat-doc/>;
8. Министарство државне управе и локалне самоуправе, Партнерство за отворену управу,
<https://mduls.gov.rs/reforma-javne-uprave/unapredjenje-transparentnosti-uprave/partnerstvo-za-otvorenu-upravu/>;
9. Report of the Secretary-General Roadmap for Digital Cooperation, United Nations, June 2020, 2
https://www.un.org/en/content/digital-cooperation-roadmap/assets/pdf/Roadmap_for_Digital_Cooperation_EN.pdf;
10. Permanent Hosting, Archiving and Indexing of Digital Resources and Assets
<https://phaidra.univie.ac.at/>;
11. Open Data Inventory (ODIN), <https://odin.opendatawatch.com/>
12. 2023 Open Data Maturity Report,
https://data.europa.eu/sites/default/files/odm2023_report.pdf
13. Open Government Data for Sustainable Development: Trends, Policies and Assessment: Continuing the Pilot Assessment of the Open Government Data Index,
https://www.researchgate.net/publication/365582328_Open_Government_Data_for_Sustainable_Development_Trends_Policies_and_Assessment_Continuing_the_Pilot_Assessment_of_the_Open_Government_Data_Index_OGDI
14. OECD Legal Instruments, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0435>.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Валентина Драшкић

Број индекса 324/2023

Изјављујем

Да је мастер рад под насловом

„ДИГИТАЛИЗАЦИЈА У Е-УПРАВИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ - СТУДИЈА СЛУЧАЈА НА
УНИВЕРЗИТЕТУ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ
МИТРОВИЦИ”

- Резултат сопственог истраживачког рада;
- Да мастер рад у целини, а ни у деловима није био предложен за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- Да су резултати коректно наведени и
- Да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

У Косовској Митровици,

Потпис аутора

15. 01. 2025.

В. Драшкић